

**PROIECTUL DE SUSȚINERE A AUTORITĂȚILOR LOCALE DIN MOLDOVA
USAID**

PROIECT

**STRATEGIA
DE DEZVOLTARE DURABILĂ INTEGRATĂ A ORAȘULUI CRIULENI
2015 – 2020**

**Consiliul Local Criuleni
2014**

CUPRINS:

I. SUMAR EXECUTIV

II. INTRODUCERE

Context local

Elementele de creare a identității orașului

Abordarea metodologică

III. CONTEXT STRATEGIC

IV. ANALIZA-DIAGNOSTIC

4.1 Prezentarea generală a orașului

4.1.1 Caracteristicile fizico-geografice

4.1.2 Relieful

4.1.3 Repere istorice

4.2 Capitalul natural

4.2.1 Fondul forestier, flora și fauna

4.2.2 Apele de suprafață și apele subterane

4.2.3 Clima și aerul

4.2.4 Solurile și subsolurile

4.3 Planificarea spațiilor localității

4.3.1 Dezvoltarea urbanistica

4.3.2 Descrierea topografică

4.4 Mediul social-cultural

4.4.1 Demografa, procesul migraționist, incidența factorului sărăciei

4.4.2 Ocuparea populației în câmpul muncii din localitate

4.4.3 Viața asociativă

4.4.4 Cultura

4.4.5 Sportul

4.4.6 Odihnă și divertisment

4.4.7 Mass media

4.5 Serviciile sociale

4.5.1 Educația

4.5.2 Ocrotirea sănătății

4.5.3 Asigurarea cu locuințe și facilități de confort

4.6 Dezvoltarea economică

4.6.1 Privire de ansamblu

4.6.2 Industria

4.6.3 Agricultură

4.6.4 Comerț și servicii

4.6.5 Turism

4.6.6 Gestionarea activelor

4.7. Infrastructura

4.7.1 Rețeaua de transport

4.7.2 Rețeaua de alimentare cu apă și canalizare

4.7.3 Managementul deșeurilor

4.8. Mediul ambiant și situația ecologică

4.8.1 Factorii calității mediului – apele, solurile, aerul

4.8.2 Designul hidrologic

4.8.3 Educatia ecologică și activități în folosul comunității

4.9. Guvernarea locală/Indicatori de performanță

4.9.1 Securitatea locuitorilor

4.9.2 Serviciile administrative

4.9.3 Managementul serviciilor publice

4.9.4 Managementul finanțelor publice locale, proprietatea publică și implementarea proiectelor finanțate din exterior

4.9.5 Transparența luării deciziilor

4.9.6 Capacitatea factorului uman din APL & evaluarea resurselor

4.9.7 Analiza SWOT generală

V. Strategia locală de dezvoltare socio-economică integrată a orașului Criuleni

5.1. Definirea viziunii și misiunii

5.2. Principii și valori

VI. Abordarea operațională a obiectivelor (direcțiilor) strategice de dezvoltare a orașului Criuleni

6.1. Analiza cadrului strategic al obiectivelor specifice

VII. Planul de acțiuni privind realizarea Strategiei locale de dezvoltare socio-economică integrată.

7.1. Riscuri și impedimente de implementare a strategiei

VIII. Monitorizarea și evaluarea strategiei

IX. Portofoliul de proiecte.

I. SUMAR EXECUTIV

Strategia locală de dezvoltare socio-economică integrată a orașului Criuleni pentru anii 2015-2020 a fost elaborată într-un cadru strategic unic cu alte strategii și programe de dezvoltare. La elaborarea Strategiei s-a ținut cont de obiectivele de dezvoltare stabilite deja în diverse documente elaborate la nivel raional, regional și național și s-a luat în considerare totalitatea condițiilor și factorilor interni și externi care influențează sau pot să influențeze dezvoltarea orașului. Astfel, elaborarea Strategiei a făcut posibilă cunoașterea mai bună a mediului extern (oportunități, pericole), precum și a dinamicilor interne (puncte tari, puncte slabe).

Strategia este orientată spre sarcini și proiecte concrete și corespunde atribuțiilor Primăriei. Totodată, implementarea Strategiei va necesita și implicarea activă a tuturor actorilor din comunitate, a populației. Astfel, Strategia locală de dezvoltare socio-economică a orașului constituie cadrul în care se va realiza dezvoltarea integrată, armonioasă a comunității pe termen scurt, mediu și lung, iar ca finalitate va avea îmbunătățirea nivelului de trai și calității vieții locuitorilor orașului Criuleni. Are drept efect cunoașterea mai bună a mediului extern (oportunități, pericole), precum și a dinamicilor interne (puncte tari, puncte slabe).

II. INTRODUCERE

Prezentul document este o strategie de dezvoltare locală a orașului Criuleni pentru anii 2015 – 2020 și a fost elaborată participativ.

Strategia de dezvoltare socio-economică reprezintă un document de politică publică, care va ghida acțiunile Administrației Publice Locale, în următorii 6 ani, în vederea asigurării unui proces continuu și coerent de dezvoltare a localității.

Compența finală a grupului de lucru a fost aprobată prin Dispoziția primarului nr.18 din 13.03.2014, după cum urmează:

Nr. d/o	Numele, prenumele	Locul de muncă	Funcția
1.	Onisciuc Vitalie	Primăria orașului Criuleni	Primar
2.	Iarovoi Alexandru	Primăria orașului Criuleni	Viceprimar
3.	Canțîr Tatiana	Primăria orașului Criuleni	Secretarul consiliului orășenesc
4.	Nicolaev Nichita	Primăria orașului Criuleni	Specialist în relații cu publicul
5.	Zolotco Mihail	Primăria orașului Criuleni	Specialist în construcții
6.	Istrati Larisa	Primăria orașului Criuleni	Contabil șef
7.	Gheorghiu Larisa	SRL „Gaghi”	Contabil șef
8.	Cernov Svetlana	Ziarul „Est-Curier”	Corespondent
9.	Savin Violeta	Primăria orașului Criuleni	Asistent social
10.	Tolocenco Pavel	ÎM „Comunservice” Criuleni	Director
11.	Ștefîr Natalia	Primăria orașului Criuleni	Contabil
12.	Zaporojeț Angela	Primăria orașului Criuleni	Perceptor fiscal
13.	Căpățîna Ana	Grădinița „Mesteacănul”	Director interimar
14.	Batrîncea Ludmila	Grădinița de copii „Spicușor”	Director interimar
15.	Zolotco Anatolie	Primăria orașului Criuleni	Specialist rectutării și încorporării
16.	Aniță Oxana	Primăria orașului Criuleni	Inginer cadastral

2.1. Context local

Dezvoltarea locală durabilă nu înseamnă, strict, doar un mediu mai curat, ci și o economie locală stabilă, clădită pe principii sănătoase. În acest fel, dezvoltarea comunității poate fi asigurată prin modul de gestionare, actual și viitor, al resurselor naturale, materiale, umane și informaționale.

Dezvoltarea economiei locale înseamnă deopotrivă, creșterea afacerilor, dezvoltarea investițiilor și concurenței, precum și ocuparea forței de muncă și dezvoltarea abilităților ocupaționale.

Procesul de elaborare a strategiei locale de dezvoltare locală are o dimensiune participativă și respectă principiile dialogului, comunicării și consultării. În același timp, rolul politicilor publice transpuse în cadrul documentului strategic este de a diminua efectele crizei economice și financiare actuale asupra capacității administrative la nivelul administrațiilor locale. De asemenea, obiectivele pe termen scurt precum și planul de măsuri aferent fac referire directă la soluțiile de diminuare a efectelor acestei crize.

2.2. Elementele de crearea identității orașului

Primul pas în construirea unui brand de oraș pentru Criuleni a fost făcut Prin decizia Consiliul Orășenesc Criuleni nr. 16/3 din 19.01.2001, cu poziția "Taxa pentru dreptul de a folosi simbolică locală" se descrie **blazonul** orașului. Pe blazon este reprezentat bătrînul Nistru, stejarii care creșteau cîndva pe aceste melaguri și crucea lui Criuleanu, care simbolizează păstrarea creștinătății aici, la margine de țară. Localitatea criuleană este atestată documentar din 1604, într-un set de donație. Au dreptul de a folosi simbolică locală persoanele fizice și juridice care aplică simbolică locală persoanele fizice și juridice care aplică simbolică locală producției fabricate. Taxa respectivă este calculată în dependență de valoarea producției fabricate, căreia se aplică simbolică locală.

Blazonul este cartea de vizită a or. Criuleni are forma unui scut, în două culori galben și albastru, pe fonul galben – cruce și trei copaci. Fîșia albastră simbolizează râul Nistru, pe malul căreia este situată localitatea; galben – bogăția lanurilor de grîu, stejarii din Codrii Orheiului, crucea – simbolul creștinătății.

Imnul orașului Criuleni este compus pe versurile și muzica lui Irina Nicolai, muziciană și băștinașă a orașului Criuleni. Interpreți: Irina Nicolai & Iurie Cumpătă, aranjament muzical Iurie Britan.

<http://www.trilulilu.ro/muzica-traditionala/imn-criuleni-1-imnul-orasului-criuleni>

Unul dintre cele mai importante elemente de brand al orașului Criuleni este legat de amplasarea geografică a sa. Fiind amplasat în poziția de centru al republicii, pe malul stâng al râului Nistru, la doar 3 km.

Parametrii spirituali ai orașului sînt dominați ale cele cinci cupole și Sfinte Cruci ale bisericii Minunea Sfîntului Arhanghel Mihail. Unul din cele mai atrăgătoare obiecte turistice ale or. Criuleni pe bune este considerat **“Peștera surprizelor”** situată în extremitatea nordică a orașului. Lungimea galeriilor de 1700 m este ca a doua mărime în Republica Moldova după peștere Emil Racoviță, a treia ca lungime în Europa și a șasea din lume, Peștera fiind un element de brand, și o carte de vizită a republicii. Aceasta face parte din patrimoniul monumentelor de importanță culturală și istorică națională.

Un alt element de brand este reprezentat de prezența unui număr mare de copaci de tei, trandafiri, flori de primăvară și floarea soarelui, spațiu pitoresc și premise bune pentru dezvoltarea turismului rural.

Fiind un oraș în care spațiilor verzi li se acordă o atenție deosebită, Criuleni a fost atestat oraș cu cea mai veche șosea din Basarabia.

2.3. Abordarea metodologică

Strategia de dezvoltare socio-economică integrată a orașului Criuleni reprezintă prin sine un document complex de politici, elaborat în cadrul Proiectului de Susținere a Autorităților Locale din Moldova (LGSP), cu asistența experților Centrului CONTACT. Proiectul este implementat în 14 localități urbane din Republica Moldova, fiind finanțat de USAID pentru a promova:

- principiile Dezvoltării Durabile la nivel local;
- consolidarea capacităților beneficiarilor în Planificarea Participativă;
- promovarea unei guvernări locale eficiente și responsabile și a unui proces decizional participativ.

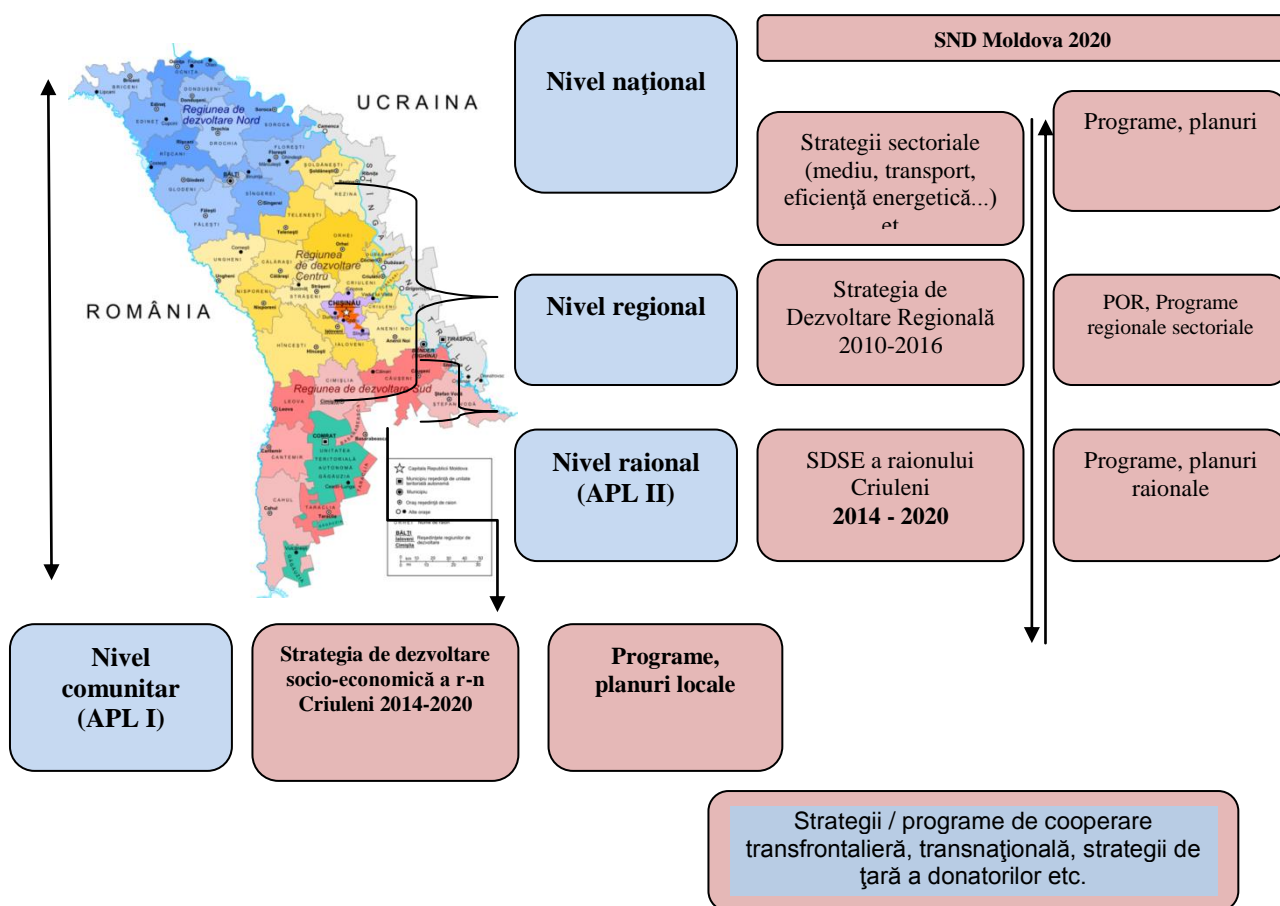
Ținînd cont de obiectivele enunțate și conținutul documentului, prezenta Strategie de dezvoltare socio-economică integrată a orașului Criuleni devine instrumentul principal de planificare strategică a dezvoltării locale integrate pentru o perioadă de 5 ani, 2015 – 2020.

Planificare strategică integrată la nivel local reprezintă un instrument esențial prin intermediul căruia se stabilesc obiectivele de dezvoltare a localității pe termen scurt, mediu și lung, precum și modalitățile de realizare a acestora. În acest sens, Strategia de dezvoltare social-economică integrată constituie cadrul în care se va realiza dezvoltarea locală integrată, incluzivă și armonioasă a comunității, iar calitatea vieții locuitorilor se va ameliora pe parcursul implementării acesteia. Acest cadru servește atât intereselor private, cât și celor publice, datorită menținerii și îmbunătățirii elementelor de ordin economic, social și de mediu de care cetățenii și firmele au nevoie pentru a prospera pe termen lung.

III. CONTEXT STRATEGIC

Elaborarea strategiei de dezvoltare socio-economică (SDSE) a orașului Criuleni se realizează într-un context strategic unic. Înțelegerea contextului strategic, care se referă în mod special la totalitatea de condiții și factori interni și externi care influențează sau pot să influențeze dezvoltarea orașului, asigură elaborarea unei strategii corelată și armonizată cu țintele și obiectivele de dezvoltare stabilite la nivel raional, regional și național.

Contextul strategic de elaborare și implementare a strategiei este puternic influențat de două procese importante: *descentralizarea și regionalizarea*. În primul caz, prin descentralizare autoritățile publice locale ale orașului Criuleni sunt formal și politic responsabile de organizarea și dezvoltarea serviciilor publice în comunitate, iar procesele de regionalizare asigură condiții de cooperare la nivel local, regional pentru organizarea eficientă și durabilă a acestor servicii.

Coerența documentelor de politici locale cu cele regionale și naționale asigură condiții privind *cooperarea* la nivel local și regional, *eficiența* atragerii și valorificării investițiilor, *consens* privind dezvoltarea și *durabilitatea* intervențiilor. De asemenea, un cadru strategic coerent asigură avantaje privind *competitivitatea teritorială și guvernanta*.

2.1 Strategii și programe naționale

Strategia Națională de Dezvoltare "Moldova 2020" constituie documentul de planificare pe termen mediu care stabilește paradigma și prioritățile de dezvoltare pentru Republica Moldova pînă în anul 2020. Corelarea necesităților locale cu prioritățile de dezvoltare la nivel național oferă în primul rînd o nouă perspectivă de dezvoltare (ceea ce presupune un nou model de dezvoltare

care va asigura creșterea economică durabilă și reducerea sărăciei), dezvoltă diverse mecanisme de guvernare (guvernarea pe mai multe nivele) și asigură acces la resurse investiționale în domeniile prioritare:

- Studii relevante pentru carieră;
- Drumuri bune oriunde;
- Finanțe accesibile și ieftine;
- Business cu reguli clare de joc;
- Energie furnizată sigur, utilizată eficient;
- Sistem de pensii echitabil și sustenabil;
- Justiție responsabilă și incoruptibilă.

Pentru planificarea strategică la nivel local, la fel de important sunt și documentele de planificare sectorială care stabilesc viziunea și prioritățile de dezvoltare, iar în mod special identifică abordările strategice specifice sectorului. Aici, menționăm Strategia de Mediu (2014 - 2023), Strategia Națională de Descentralizare 2012 - 2015, Strategia Sectorială de Dezvoltare "Educația 2020", Strategia Energetică a Republicii Moldova pînă în anul 2030, Strategia Națională de Dezvoltare Regională, Strategia de Dezvoltare a Turismului "Turism 2020" etc.

2.2 Strategii și programe regionale

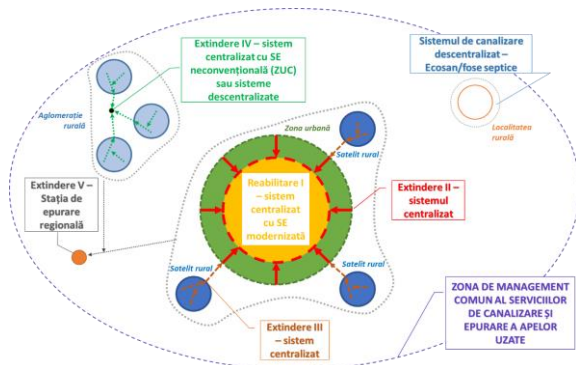
Regiunile de dezvoltare, conform legislației naționale, sunt unități teritoriale ce reprezintă cadrul de realizare a politicii de dezvoltare regională. Regiunea de Dezvoltare Centru este compusă din 13 raioane ale Republicii Moldova, inclusiv raionul Criuleni. Investițiile în domeniul dezvoltării regionale, conform Strategiei de Dezvoltare Regională (2010 - 2016), sunt destinate dezvoltării echilibrate a regiunii și se realizează în următoarele domenii prioritare:

- Reabilitarea infrastructurii fizice;
- Susținerea dezvoltării sectorului privat;
- Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice.
- Prioritatea Orizontală 1: Infrastructura de suport a afacerilor și a serviciilor
- Prioritatea Orizontală 2: Dezvoltarea resurselor umane și consolidarea capacităților

Pentru a sprijini elaborarea unor proiecte investiționale regionale mai bune, din anul 2012, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor a inițiat planificarea regională sectorială în 4 domenii: managementul deșeurilor, apă și canalizare, eficiența energetică a clădirilor publice și drumuri locale și regionale. Programele regionale sectoriale reprezintă instrumente operaționale care încorporează necesitățile sectoriale corelate cu obiectivele de dezvoltare, definesc necesitatea investițiilor și identifică concepte de proiecte pentru aceste domenii. Procesul

elaborării programelor regionale sectoriale facilitează inițiativa locală și regională în contextul consolidării capacităților APL-urilor de a elabora proiecte la nivel regional.

Modelul de furnizare a serviciilor în sectorul managementul deșeurilor este zona de management, ceea ce presupune că la nivelul zonei comunitățile utilizează aceleași tehnologii, instalații și echipamente. Conform Programului regional sectorial de management al deșeurilor pentru RD Centru, orașul Criuleni este inclus în

zona de management nr.1 (p.21). Pe termen mediu (2018-2022) se planifică ca toate comunitățile din regiune să fie acoperite cu servicii de colectare a deșeurilor.

În domeniul alimentării cu apă și canalizare pînă în anul 2020, conform țintelor stabilite, circa 58% din populația regiunii va fi conectată la sisteme de aprovizionare cu apă și 36% la sisteme de canalizare. Abordarea principală se bazează pe regionalizarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare pentru localități grupate în aglomerări logice care, potențial, vor spori numărul de persoane cu acces la sisteme de apă și canalizare. Accentul se va pune pe aglomerările urbane care au cele mai mari densități de populație.

Obiectivul general al Programului regional sectorial în eficiență energetică este de a eficientiza consumul de energie în instituțiile publice din Regiunea de Dezvoltare Centru prin trecerea etapizată la noile standarde în conformitate cu cerințele Directivelor UE. Pentru atingerea obiectivului stabilit este necesară renovarea pînă în anul 2020 a 174 452 m² din suprafața clădirilor publice (rata de reabilitare – 10%). Pentru raionul Criuleni aceasta presupune renovarea a 13 325 m² (din totalul de 133.248 m²) cu economii de energie de circa 2105 MWh/an.

2.3 Strategii și programe raionale

Strategia de dezvoltare economică-socială durabilă a raionului Criuleni pentru perioada 2014 – 2020 reprezintă cadrul pentru o viziune pe termen lung asupra dezvoltării durabile, în care creșterea economică, coeziunea socială și protecția mediului sunt complementare și se sprijină reciproc. Abordarea integrată a acestor aspecte va conduce la o mai bună coordonare a actorilor locali și intervențiilor acestora și rezolvarea mai eficientă a problemelor de dezvoltare economico-sociale. În cadrul procesului participativ de planificare strategică au fost identificate următoarele domenii de intervenții cărora le corespund anumite obiective strategice.

Complementar proceselor de planificare realizate de către autoritățile publice centrale și locale este important să valorificăm oportunitățile de dezvoltare oferite de către documentele de planificare la nivel transfrontalier, transnațional, internațional etc. Aici vom menționa:

- Strategia de dezvoltare economică și socială a Euroregiunii Siret – Prut - Nistru, care are ca obiectiv major stimularea cooperării transfrontaliere;
- Strategii și programe de țară ale partenerilor de dezvoltare și instituțiile Națiunilor Unite în Moldova etc.

IV. ANALIZA-DIAGNOSTIC

Orașul Criuleni este amplasat în partea de Centru a Republicii Moldova. Distanța pînă la capitala țării, Chișinău este de 43 km.

În prezent numărul populației orașului conform registrului este de 9 800 locuitori.

4.1.1 Caracteristicile fizico-geografice

Regiunea de dezvoltare	Centru
Orașul raional	Criuleni
Coordonatele geografice	<i>Latitudine 47°13'02"N 29°09'05"E</i> <i>Longitudine 47°13'02"N 29°09'05"E estică.</i>
Populația	9 800 locuitori
Densitatea	226,6 loc./km ²
Suprafața	43,25 km ²
Orașul Criuleni se mărginește:	Nord – satele Ustia și Jevreni Sud – satul Slobozia-Dușca Vest – satul Cruglic Est – râul Nistru.
Satele în componența orașului:	Ohrincea Zoloceni

Orașul Criuleni este amplasat pe un teritoriu de 3.117 ha, inclusiv extravilan 2.430 ha, intravilan 697 ha. În componența primăriei sunt incluse satele Ohrincea și Zolonceni. Satul Ohrincea are suprafața de 1.208 ha, inclusiv extravilan 1.021 ha și intravilan 187 ha. Satul Zolonceni este amplasat la o distanță de 4 km de Criuleni, are 77 gospodării și suprafața lui este inclusă în suprafața orașului. Astfel suprafața totală a fondului funciar este de 4.325 ha.

Drumurile publice din orașul Criuleni au o lungime totală de peste 35 km, dintre care cele cu acoperire rigidă constituie 21 km. Drumurile naționale cu acoperire rigidă au o lungime de 18 km, cele locale – respectiv 3 km.

Populația orașului Criuleni este de 10.300 locuitori, dintre care 8.700 locuiesc nemijlocit în oraș, iar restul în cele două localități rurale Ohrincea și Zolonceni, care intră în componența orașului. Din cei 8.700 de locuitori 6.800 sau 78% sunt moldoveni, restul – ruși, ucraineni și alte naționalități.

4.1.2 Relieful

Situat în zona de centru a Republicii Moldova într-o regiune de șes și coline pe malul drept al malului Nistru. Orașul are 3,6 km în lungime și 1,6 km în lățime. Râul Nistru se mărginește pe partea de nord-est cu orașul Criuleni pe o distanță de 3 km.

Orașul Criuleni este o localitate în Raionul Criuleni situată la latitudinea 47.2144 longitudinea 29.1613 și altitudinea de 25 metri față de nivelul mării.

Relieful localității prezintă o suprafață deluroasă, din care cauză străzile și drumurile de pe acest teren formează o rețea neregulată. În partea de șes a orașului rețeaua de străzi și drumuri se transformă într-un sistem mai regulat.

4.1.3 Repere istorice

Prima atestare documentară a localității Criuleni este din 23 septembrie 1607. Un document de la domnitorul Mihail Movilă, datat cu 23 septembrie 1607, precizează hotarul satului Zolonceni (Zolonceanii) de la gura Răutului ca fiind „mai sus de Crivleni”, care e o veche denumire a actualului Criuleni.

Un alt document istoric din 5 mai 1618 ne vorbește despre un oarecare Vasile, care donează lui Nicolae Donici partea lui din satul Criuleni. Către sfârșitul sec. XVIII în Criuleni exista un șantier naval. În alt document se precizează că localitatea este veche și că satul în formațiunea lui actuală exista în anul 1814, când a fost înălțată biserica Sfântul Mihail. Pe vremea aceea, comuna era legată printr-un pod de orașul Dubăsari din Podolia, situat ceva mai sus de Criuleni, pe malul stâng al Nistrului. Primii proprietari au fost familii de moldoveni: Sclifos, Samoilă și Tătaru.

La 1 ianuarie 1949 Criuleni aveau 1.323 de locuitori, inclusiv 977 de moldoveni, 179 ruși, 159 de ucraineni ș.a. Un alt recensământ, însă, cel din 1989, înregistrează o vădită creștere a populației – 9.452 de oameni (4.416 de bărbați și 5.036 de femei). Această evoluție se explică prin acordarea orașelului a statutului de centru raional, iar odată cu aceasta construirea multor întreprinderi industriale, deschiderea de instituții de administrare publică locală etc. Pe teritoriul orașului se află zăcăminte de materiale de construcție de piatră calcaroasă, argilă, nisip, pietriș, care se folosesc în economia națională. De asemenea, sunt mari rezerve de apă potabilă subterană.

După transformările sociale ce au urmat după 1989 aici activează 10 formațiuni agricole: gospodăriile țărănești „Miroflores”, „M. Cojocar” ș.a., SRL „Criolipin”, „Crioitersovit” ș.a., Stațiunea didactică experimentală, care dispune de 1.742 ha de terenuri arabile. Ele cultivă cerealiere, legume, fructe. Funcționează fabrica de vinificație, SA „Agroservicii”, întreprinderea individuală de prelucrare a grăunțoaselor „Petru Balan”, brutăria „Socor” SRL, care îmbuteliază apă minerală, filiala SA „Bucuria”, întreprinderea „Apă-Canal”. În liceul teoretic, școala primară, școala moldo-rusă și în cele 2 școli polivalente învață peste 2.500 de copii. Ocrotirea sănătății orașului este deservită de peste 200 de medici și asistente medicale. Comerțul întrunește 17 unități comerciale ale uniunii cooperatiste, cooperativei de consum, alimentației publice, 12 unități comerciale individuale, o unitate comercială a SA „Franzeluța”, 2 librării, 2 chioșcuri ale SA „Poșta Moldovei”, piața de desfacere a mărfurilor. Tradițiile etnoculturale sînt cu dragoste păstrate și popularizate de ansamblurile populare „Lozioara”, „Șezătoare”, „Trandafir” ș.a. Pe teritoriul or.

Criuleni mai activează două biblioteci: Biblioteca Publică Orășenească „Tamara Isac” Criuleni și Biblioteca Publică s. Ohrincea și un Muzeu de Istorie și Etnografie.

Tradiția satului ne vorbește de două legende ale localității una folclorică și alta istorică.

Cea folclorică este legenda a doi tineri Crio și Leana – două localități vecine și cărora părinții le-au interzis să se căsătorească. Negăsind altă ieșire, ei s-au aruncat în apele râului Nistru. În acel loc veneau părinții și rudele celor doi tineri, care au preferat mai bine să moară în valurile apelor decât să se despartă, și îi plîngeau, înțegegînd tragedia care au comis-o. Peste puțin timp părinții și rudele au trecut cu traiul în acel loc, pe malul Nistrului. După un interval de timp, pe parcursul a mai multor ani denumirea s-a modificat în Criuleni.

Legenda istorică ne spune că, cîndva demult, pe vremea lui Ștefan cel Mare, da-se năvală dușmanii în țară. Ștefan își adunase oastea și puse dușmanii pe goană. Cînd ajunse pe malul Nistrului, într-o văgăună, se încinsese o lupta pe viață și moarte. Ștefan cel Mare alesese cîțiva voinici: Nirca, Sclifos, Guzun și alții în frunte cu mîndrul Criul și le porunci să nu lase urme de dușmani. Vitejii s-au avîntat în luptă și cu greu, dar au învins dușmanii. Cînd s-au prezentat în fața voievodului el le-a mulțumit pentru curaj și i-a întrebat unde este bravul Criul. Ostașii s-au posomorît. Criul căzuse pe malul râului. Atunci Ștefan cel Mare le porunci să-și adune rudele și pe locurile unde s-au sfîrșit zilele curajosului Criul să fondeze un sat care să se numească Criuleni.

4.2 Capitalul natural

Ritmul rapid al schimbărilor climatice regionale reprezintă una dintre marile amenințări la adresa dezvoltării durabile și constituie una dintre cele mai mari probleme de mediu, cu consecințe negative asupra calității vieții cetățenilor în general și a economiei naționale, ținînd cont de orientarea agrară a Republicii Moldova.

4.2.1 Fondul forestier, flora și fauna

Suprafața plantațiilor forestiere a localității este prezentată atât sub forma de fâșii forestiere, cât și plantații forestiere și constituie 226,8 ha. În ultimii cinci ani această suprafață a fost constantă. Din mărimea totală a suprafeței plantațiilor forestiere, cu păduri sunt acoperite 123,99 ha, ceea ce constituie aproximativ 55%, iar suprafața acestora la fel nu a suferit schimbări. Fâșiile forestiere ocupă o suprafață de 57,3 ha.

Flora este reprezentată de copaci de stejar, arțar, frasin, tei, mesteacăn, ulm, castan, salcâm etc. În valea râului se întîlnește vegetația de luncă, compusă din arbori iubitori de umezeală: sălcii, plop ș.a.

Fauna este răspîndită în conformitate cu caracterul vegetației care îi oferă atât hrană cât și un mediu mai sigur de viață. Se disting animale care trăiesc în păduri: vulpea, bursucul, veverița, pisica sălbatică, dihomele, multe păsări. În regiunea de stepă sunt caracteristice unele rozătoare: șoarecele de cîmp, hîrciogul, iepurele. Tot în stepă se întîlnesc și unele animale de pădure: bursucul, vulpea și dihomele. În lacuri și bălți există gîște și rațe sălbatice, lișița, berze, bîtlani. În lacuri se întîlnesc așa pești ca crapul, carasul etc. Reptilele sunt reprezentate prin șopîrle, vipere, șerpi de casă, broasca țestoasă.

Zonele forestiere au funcții de protecție a apelor, a solului și terenurilor, de protecție contra factorilor climatici și industriali dăunători și de recreare. De asemenea, în zonele acestea pot fi

colectate plante medicinale, iar în extravilanul localității are loc vânatul. Fondul forestier, flora și fauna sunt într-o stare satisfăcătoare.

Fondul forestier, flora și fauna orașului se află într-o stare satisfăcătoare. Cît privește gradul de utilizare a acestora, autoritățile locale consideră că nu sunt utilizate eficient.

Din aceste considerente locuitorii orașului consideră că este necesar de extins suprafețele fondului forestier, de îmbunătățit flora și fauna orașului. În acest scop există unele posibilități, inclusiv: plantarea diferitor arbori pe pantele de deal ; sporirea și întreținerea fondului florar ; sporirea efectivului de păsări și animale.

4.2.2 Apele de suprafață și apele subterane

Apele de suprafață.

Orașul Criuleni se află la 4 km de râului Nistru, primul râu după mărime și principala arteră acvatică a Republicii Moldova, care joacă un rol vital în aprovizionarea populației cu apă potabilă, în asigurarea necesităților agriculturii, industriei și, în general, în dezvoltarea durabilă a țării.

Principalele problemele cu care se confruntă APL privind întreținerea și utilizarea apelor de suprafață în calitate de capital natural sunt:

1. Neîngrijirea albiei râului Nistru ;
2. Impurificarea apelor de suprafață ;
3. Impurificarea apelor de la rețeaua de canalizare.

Dintre problemele menționate mai sus, principala provocare strategică pentru localitate pare să fie faptul, că în următorii ani albia râului Nistru nu va fi curățită și nici nu vor fi amenajate malurile râului pentru a fi create zone de odihnă și agrement

Pentru îmbunătățirea întreținerii bazinelor acvatice, precum și a utilizării acestora în calitate de capital natural în viitorii 5-7 ani este oportun de organizat diverse activități ecologice, de sensibilizat opinia publică asupra pericolelelor posibile în cazul în care starea sanitară a râului va continua să degradeze, precum și avantajele pe care le poate avea comunitatea în rezultatul ameliorării situației.

Sursele de apă potabilă.

Orașul Criuleni este aprovizionat cu apă în proporție de 98% și livrarea apei potabile pentru locuitorii orașului se realizează nonstop. În prezent orașul își îndeplinește necesitățile în apă potabilă din surse subterane și din 7 sonde arteziene funcționale.

Posibile probleme de constatat:

- 1) Scăderea rezervelor de apă disponibile datorită schimbărilor climaterice.
- 2) Creșterea necesităților în apă a localității și apropierea volumului de apă necesar anual față de capacitățile maxime ale surselor de apă disponibile.
- 3) Particularități ale conținutului chimic (grad sporit de poluare) al apelor obținute din sursele disponibile care creează dificultăți în asigurarea calității necesare a acesteia pentru consumatorii finali.

4) Starea precară a stațiilor de prelucrare a apei dotate cu utilaj uzat fizic și moral.

4.2.3 Clima și aerul

Clima din regiunea orașului Criuleni este temperat continentală- moderată, se caracterizează cu iarnă relativ caldă și scurtă, vară călduroasă și durată și cu o cantitate insuficientă de depuneri atmosferice, care cad, în temei, în lunile de vară. Conform raionării agroclimaterice teritoriul orașului Criuleni este situat în cel de-al 2-lea raion agroclimateric. Radiația solară, dinamica maselor de aer și relieful formează o climă cu ierni relativ blânde, cu veri lungi și cu umiditate redusă.

Temperatura medie anuală a aerului constituie 9,1-9,5°C. Iarna se caracterizează cu dezghețuri dese. Temperatura medie minimă -3,5°C se referă la luna decembrie, iar maximă - +28,1°C – la luna iulie. Durata perioadei fără înghețuri – 134 zile în an.

Vânturile predominante în perioada anului întreg suflă din direcția Nord-vest, care în timpul de vară se remarcă cu cea mai mare stabilitate. Viteza maximă medie a vântului este fixată în lunile octombrie și decembrie și constituie 5,7 m/sec. – 6 m/sec., iar cea minimală 1,6 m/sec. – în luna iulie. Cantitatea medie a depunerilor atmosferice variază în limitele 450-500 mm. căderea lor se observă, mai ales în lunile de vară în formă de ploaie torențială cu maxima de zi sporită.

Învelișul de zăpadă, de obicei, apare la sfârșitul lunii decembrie și dispare la începutul lui martie. Grosimea învelișului de zăpadă constituie 8-13 cm. Prezența temperaturilor maxime de vară a aerului provoacă evaporare maximă – până la 850 mm. o metodă de luptă cu astfel de evaporare orașenii au găsit în procesul de înverzire a localității – prin plantarea arborilor și arbuștilor pe teren.

Clima din regiune oferă posibilitatea captării energiei solare cu ajutorul bateriilor solare.

Conform datele Agenției ecologice în ultimii 10 ani factorilor climaterici nefavorabili s-au manifestat în felul următor:

Tabelul 1: Factori climaterici nefavorabili în ultimii 10 ani

Denumirea indicatorilor	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ploi cu grindina											X
Înghețuri de primăvara										X	X
Secete severe										X	
Inundații						X					
Pierderi estimative de producție agricolă, mil. lei											

3. Pierderi crescânde pentru agenții economici ai orașului ce activează în agricultură și, astfel, îngreunează dezvoltarea activităților economice din domeniul agricol.

4. Spălarea și pierderea stratului fertil de sol;

5. Alunecări de teren.

Există printre problemele menționate mai sus, o problemă care ar putea fi considerată strategică pentru localitate, și anume: Spălarea stratului fertil de sol și eroziunea solurilor, deteriorarea drumurilor.

4.2.4 Solurile și subsolurile

Conform datelor, mai mult de 35% din toate terenurile cu destinație agricolă din R. Moldova au soluri erodate de diferit grad. În țara noastră eroziunea solului este un proces continuu, asociat de topografie, climă, stratul acoperitor de sol și alți factori constitutivi. Din păcate, începând cu 1987, și în special după 1992 (începutul procesului de privatizare a pământurilor), toate lucrările privind crearea barierelor în calea eroziunii solului au fost încetate și mai mult – au fost create cele mai favorabile condiții pentru dezvoltarea acesteia.

Principalele tipuri de sol sînt: cernoziomul, soluri de tipuri brune, cenușii, și aluviale. Predomină solurile de cernoziom – 60-65 %. Bonitatea medie a terenurilor agricole după structura solului e de 61 puncte.

Tabelul 2: Ponderea tipurilor de soluri în totalul terenurilor agricole

Tipuri de soluri	Suprafața, ha	Ponderea, %
Terenuri care pot fi utilizate în scopuri agricole, inclusiv:	3269	76
Cernoziom	2400	
Soluri brune	370	
Soluri cenușii	367	
Soluri aluviale	154	
Terenuri care nu pot fi utilizate în scopuri agricole	1034	24
Total capital funciar	4326	100

Pînă la efectuarea reformei funciare învelișul de sol a fost studiat în diferite scopuri. În prezent rezultatele acestor studii nu permit gestionarea corectă și utilizarea rațională a fondului funciar. Sunt necesare studii pedologice și agrochimice după o metodă specială pentru crearea sistemului informațional computerizat al stării calității solurilor și efectuarea lucrărilor de evaluare, consolidare și utilizare durabilă a terenurilor. În prezent gradul mediu de fertilitate a terenurilor agricole în orașul Criuleni, constituie 70 grad/ha, iar a terenurilor cu destinația pentru construcții constituie 65 grad/ha.

Principalele probleme cu care se confruntă APL privind întreținerea și utilizarea solurilor în calitate de capital natural. Criza economică și reforma funciară au condus la intensificarea procesului de degradare a solurilor, exprimată prin deteriorarea lor fizică, chimică și biologică. Privatizarea fondului funciar, prin repartizarea cotelor de teren fără o organizare antierozională a terenurilor, gospodărirea suprafețelor mici de teren nu au permis deținătorilor de terenuri să efectueze măsuri de protecție, ameliorare și utilizare durabilă a solurilor, precum și respectarea tehnologiilor de prelucrare a solurilor.

Probleme care sunt provocări strategice pentru localitate sunt:

- 1) Diminuarea suprafețelor solurilor fertile din cauza eroziunii acestora;
- 2) Scăderea fertilității solurilor adiacente orașului;
- 3) Erodarea solurilor.

Conform experienței altor țări avansate, recuperarea potențialului regenerativ al solurilor este posibilă prin încorporarea îngrășămintelor chimice minerale și organice.

Posibilitățile privind îmbunătățirea stării și sporirea gradului de utilizare a solurilor în calitate de capital natural pentru orașul Criuleni sînt:

Conservarea și restabilirea solurilor, prevenirea și stoparea proceselor de degradare a lor, menținerea și majorarea fertilității solurilor se poate face prin efectuarea lucrărilor agricole cu impact redus asupra mediului, stimularea restabilirii fișilor de protecție și aplicarea măsurilor antierozionale, reglementarea pășunatului. Fiind conștienți că nu putem modifica relieful capricios, învelișul de sol variat, nu ne rămâne decât să întreprindem acțiuni concrete pentru a preveni procesele dezastruoase, inclusiv eroziunea, deversificarea, alunecările de teren, etc.

4.3.1 Dezvoltarea urbanistica

Primăria dispune de Plan Urbanistic General cu o perioadă de valabilitate 2010-2015.

La elaborarea Strategiei de dezvoltare locală și Planului Urbanistic General nu au participat locuitorii orașului. PUG-ul a fost elaborat cu implicarea unei instituții specializate în domeniu, cu consultarea specialiștilor în domeniu și a angajaților Primăriei. Astfel nu a fost asigurat un proces transparent și participativ de luare strategice a deciziilor comunitare.

La nivelul APL se aplică instrumente de evaluare și monitorizare a documentelor strategice și de urbanism. Primăria nu dispune de Regulament Local de Urbanism, Planuri Urbanistice Zonale și Planuri Urbanistice de Detaliu, cea ce împiedică realizarea eficientă a Planului Urbanistic General. Cadrul instituțional de monitorizare și evaluare a documentelor strategice și de urbanism nu este formalizat.

În baza informației prezentate în tabel conchidem că, în ultimii 5 ani intravilanul, dar și alte tipuri de terenuri din localitate nu au înregistrat modificări în suprafața deținută.

În ultimii 5 ani în oraș nu a fost construită, însă, nici o clădire cu destinație industrială.

4.3.2 Descrierea topografică

Pornind de la intravilanul existent aprobat în anul 1972 și corelându-l cu dezvoltarea ulterioară a orașului până în prezent, precum și cu necesitățile de dezvoltare economico-socială în viitor s-au tras concluziile privitoare la posibilitatea de extindere a acestora.

Amplasarea și extinderea unor noi obiective economice, de utilitate publică va face necesară reglementarea terenurilor din localitate, sub forma zonificării funcționale, zonificare determinată de regula în funcție de activitate dominantă a teritoriului (zona centrală – a obiectivelor de utilitate publică – zona locuibilă, zona spații verzi, agrement și sport, etc.)

Bilanț teritorial al orașului Criuleni

Nr. d/o	Zone funcționale	S, ha	%
	Zona centrală și alte funcțiuni complexe de interes public	31	6,4
1. 1.	Zona de locuințe și alte funcțiuni complementare	197,5	40,7
	Inclusiv: zona locativă multietajată	12,5	2,6
	zona cu locuințe participare cu 1-2 nivele	185	38,1
2. 2.	Zona comunală (cimitire, edificii edilitare)	9	1,9
3. 3.	Zona spații verzi, parcuri și terenuri sportive	91	18,8
4. 4.	Zona căi de comunicație rutiere	98	20,2
5. 5.	Zona industrială-agricolă	37,7	7,8
6. 6.	Zona terenurilor de rezervă:	20,8	4,3
	Inclusiv: pentru zona locativă	10	2,1
	pentru zona industrial-agricolă	10,8	2,2
	Total teritoriu intravilan	485	100

Sursa: PUG al orașului Criuleni elaborat în anul 2010

Orașul Criuleni dispune de doua zone industriale “Nord” și “Sud”.

4.4.1 Demografia, procesul migraționist, incidența factorului sărăciei

La situația din 01.01.2004 numărul populației din orașul Criuleni conform datelor Departamentului de statistică și sociologie a constituit 8,7 mii oameni.

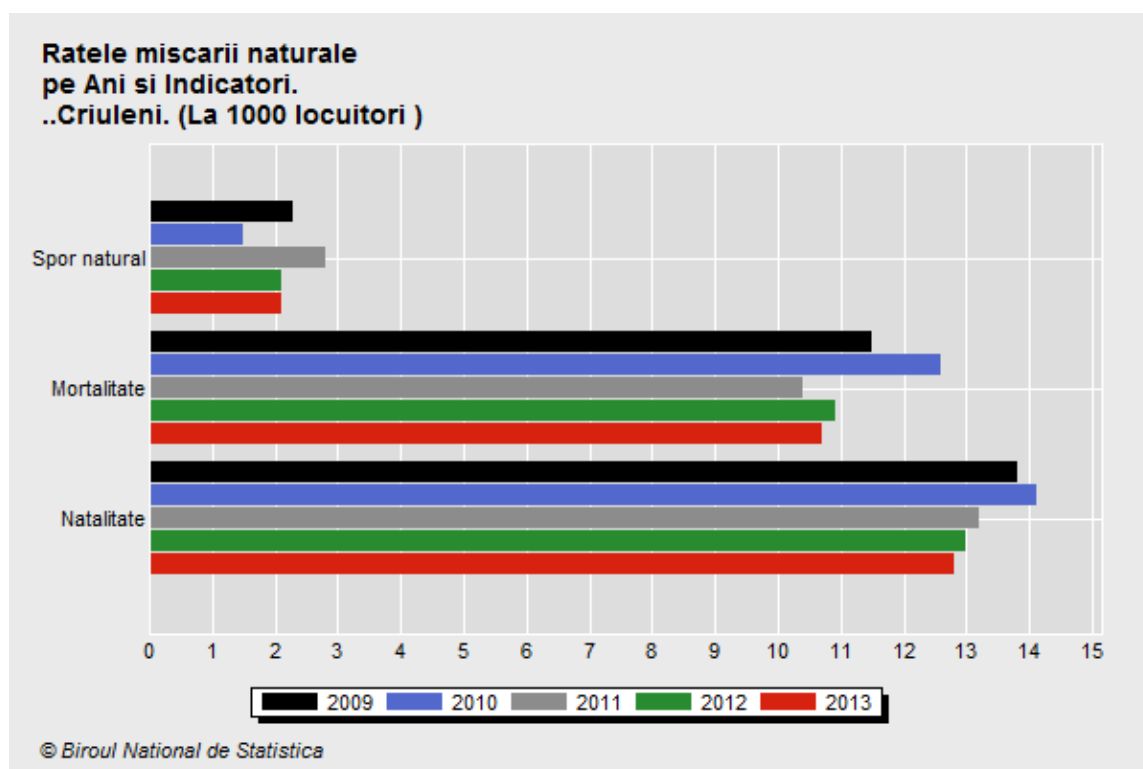
La 01 ianuarie 2014 în orașul Criuleni a fost înregistrat un efectiv al populației stabile de cca 8,6 mii locuitori.

Principalii indicatori demografici ai or. Criuleni¹

Denumirea indicatorilor	2009	2010	2011	2012	2013
Populația stabilă din localitate	8300	8300	8300	8300	8300
Populația prezentă din localitate	8300	7100	7100	7100	7400
Numărul nou-născuților	79	69	82	71	64
Numărul decedaților	77	97	60	57	70
Sporul natural al populației	2,3	1,5	2,8	2,1	2,1
Rata de natalitate	13,8	14,1	13,2	13,0	12,8
Rata de mortalitate	11,5	12,6	10,4	10,9	10,7

Analiza principalilor indicatori ai populației prezente în localitate în perioada 2009-2013 semnifică o creștere foarte lentă a numărului populației urbane, cea mai înaltă creștere fiind înregistrată în anul 2010.

În plan general, în perioada anilor 2009-2013 situația privind populația urbană stabilă în orașul Criuleni este stabilă, înregistrând un număr constant de 8300 locuitori.

¹ <http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/02%20POP/POP01/POP01.asp>

Astfel, odată cu stabilizarea proceselor dezvoltării economice, îmbunătățirea condițiilor de trai a populației, a infrastructurii ingineresti moderne pe teritoriul orașului, numărul populației poate să ajungă către anul 2015 pînă la 9,7 mii oameni.

Tabel: Indicii minimali și maximali a numărului populației și structura populației după vîrstă pe baza analizei efectuate sunt caracterizați conform următoarele date:

Nr. d/o	Denumirea indicilor	Unitatea de măsură	Situația existentă an. 2004	Proгноza an. 2015
1.	Total numărul populației urbane (la începutul anului)	mii oameni	8,7	8,9 – 9,7
2.	Structura populației după vîrstă 0 – 15 ani	%	23,3	25,0 – 28,0
	Femei 16 – 56 ani } Bărbați 15 – 56 ani }	%	43,4	44,6 – 51,2
	Bărbați >61 ani } Femei >56 ani }	%	33,3	30,4 – 20,8

Posibile probleme de constatat:

- 1) O mare parte a populației apte de muncă cîștigă un salariu la limita minimului de existență determinat pentru aceștia.
- 2) O mare parte a pensionarilor din localitate primesc pensii sub nivelul minim de existență determinat pentru aceștia.
- 3) Nivelul nominal al salariului mediu lunar crește, pe cînd nivelul real al acestuia stagnează sau chiar se diminuează.
- 3) Nivelul nominal al pensiilor medii lunare crește, pe cînd nivelul real al acestora stagnează sau chiar se diminuează.

Reeșind din problemele cu care se confruntă locuitorii orașului Criuleni în ultimii 5 ani ar putea fi înregistrate următoarele provocări:

- Creșterea numărului de locuitori ce emigrează din localitate în căutarea unui loc de muncă cu un salariu mai mare ar putea fi o provocare strategică pentru localitate. De asemenea numărul copiilor rămași fără îngrijirea părinților, dar și a bătrînilor rămași fără îngrijirea copiilor ar putea fi o ală provocare strategică pentru oraș.
- Facilitarea activității agenților economici, constituirea și promovarea parteneriatelor publice private, atragerea de investiții, deschiderea noilor locuri de muncă, cooperarea intercomunitară, diseminarea bunelor practici din țară și de peste hotare vor contribui la sporirea nivelului de trai al populației din or.Criuleni în următorii 5-7 ani.

4.4.2 Ocuparea populației în cîmpul muncii din localitate

Din totalul populației apte de muncă circa 89% reprezintă populația ocupată. Populația ocupată în cîmpul muncii activează preponderent în instituțiile bugetare (învățămînt, cultură, sănătate, asistență socială), în sfera serviciilor (Rețelele Electrice, Telecomunicații, Instituții bancare), în domeniul comerțului, în industrie și în sfera agricolă. În ultimii 5 ani se înregistrează o ușoară creștere a numărului de salariați. Această creștere se datorează faptului că în orașul Criuleni s-a deschis un atelier de croitorie și mai multe unități comerciale (brutării, magazine, baruri, etc.).

Pentru a prezenta starea de lucruri privind ocuparea populației în câmpul muncii vom folosi indicatori cu relevanță scăzută din tabelul de mai jos:

Principalele probleme cu ocuparea populației în câmpul muncii din localitate în ultimii 5 ani: nedeclararea locurilor vacante de către agenții economici; nedorința primăriei de a organiza lucrări publice; salarii mici, munca la negru.

Pentru îmbunătățirea stării demografice din oraș în următorii 5-7 ani este necesar de:

- a. Crearea locurilor de muncă;
- b. Atragerea tinerilor specialiști în localitate și acordarea facilităților tinerilor familii;
- c. Acordarea serviciului medical de calitate în domeniul sănătății;
- d. Instruirea și informarea populației privind promovarea unui mod de viață sănător;
- e. Colaborarea cu autoritățile administrației publice centrale de specialitate.

4.4.3 Viața asociativă

Sectorul asociativ al orașului Criuleni se caracterizează printr-un nivel redus de dezvoltare, numărul ONG-urilor fiind în creștere, dar capacitatea acestora de a se dezvolta și soluționa problemele cetățenilor sunt extrem de modeste. Majoritatea proiectelor implementate sunt de către Primaria Criuleni. Implicarea ONG-urilor în procesul decizional și stabilirea politicilor publice ale orașului este insuficientă din motivul dezvoltării instituționale slabe, lipsei de strategii de dezvoltare și neconștientizării misiunii unui ONG în comunitate.

La momentul actual pe teritoriul orașului sunt înregistrate, 22 ONG-uri, cu activitate atât la nivel local, cât și regional, acestea fiind:

1. AO „Femeia și Copilul - protecție și sprijin”
2. AO „Comoara vieții - Criuleni”
3. AO „Ohrinceanca”
4. Asociația părinților „Garofița”
5. Integrarea Femeii și Copilului în Societatea Civilă
6. Centru media de comunicare pentru democrație
7. Asociația „Astra”
8. Centru de zi pentru copii în situații de risc
9. Centrul culturii slavone
10. Societatea Combatanților
11. Societatea Invalizilor
12. Societatea Orbilor
13. Societatea Cernobîl
14. Centrul de Voluntari
15. Clubul de Dezbateri
16. AO „Lumina”
17. Spicușor de Criuleni
18. Centrul Media pentru Comunicare
19. AO „Criulagroconsultant”
20. AO „Meșterul Manole”
21. AO „Luceafărul”
22. AO „Criul-Agroconsultant”

4.4.4 Cultura

În orașul Criuleni există o rețea de instituții culturale, care dezvoltă și promovează valorile și tradițiile comunității și aduc o contribuție esențială în procesul de educație civică a populației.

În oraș activează Școala de Arte, care este asigurată cu cadre didactice de o calificare înaltă și cu două bibliotecă dotată cu material didactic. Funcționează Casa de cultură, Centrul de creație a copiilor, Centrul de creație tehnică a copiilor. Populația orașului beneficiază de biblioteca publică orășenească „Tamara Isac” dotată cu literatură științifică și literatură artistică. La finele anului 2013 bibliotecile publice ale orașului Criuleni aveau în fondurile sale un număr de 69375 de cărți. Indicatorii sunt în creștere, ceea ce demonstrează că la capitolul cultură pînă la acest moment este creată o situație bună.

Casa de cultură reorganizată în anul 2007 în Centrul de Cultură și Tineret „Gr. Sîrbu” din or. Criuleni a fost construit în anul 1975. În 2006 se implementează proiectul de reparație capitală a CCT Criuleni cu suportul financiar al Ministerului Culturii și Fondului de Investiții Sociale din Moldova. CCT dispune de încălzire autonomă pe gaze naturale care oferă posibilitatea activității neîntrerupte în decursul anului.

Potențialul artistic al CCT „Gr. Sîrbu” include:

10 colective de artiști amatori;

6 dețin titlul onorific „model”:

- Ansamblul de muzică și dans popular „Lozioara”;
- Formația folclorică „Șezătoare”;
- Orchestra de muzică populară „Trandafir”;
- Studioul artistic „Victoria”;
- Studioul artistic „Free Star”;
- Centrul de meșteșug artistic „Casa Cangea”.

Realizările Centrului de Cultură și Tineret „Gr. Sîrbu”:

- Concursul tinerilor talente „Visul spre stele”;
- Concursul micilor interpreți „Lie, lie, ciocîrlie”;
- Spectacol muzical stil retro „Cîntecele tinereții noastre”;
- Concursul „Cea mai îndrăgostită pereche”;
- „10 pași spre iubire” de ziua îndrăgostiților.

În anul 2008 Centrul de Cultură și Tineret „Gr. Sîrbu” sunt deținătorii locului I în cadrul concursului republican „Cea mai reprezentativă Casă de Cultură”.

Un monument de importanță culturală și istorică, care poate fi inclus în lista elementelor de brand a orașului este Muzeul de Istorie și Etnografie, redeschis în anul 2001. Muzeul a fost înființat în 1986 în incinta edificiului bisericii Sfânta Treime din s. Onițcani – monument de excepție din Sud-Estul Europei. Cu părere în ultimii doi ani se vede o dinamică în descrește a numărului de vizitatorii muzeului de la 3079 în 2012 la 2909 în 2013. Apogeul cel mai înalt al numărului de vizitatori la muzeul din localitate a fost în 2009, înregistrându-se 6958 de vizitatori.

Orașul Criuleni este gazda mai multor evenimente și festivaluri regionale, naționale și internaționale. O dată la 2 ani localitatea găzduiește festivalul folcloric internațional «Meșterul Manole» (luna august); Festivalul de romanță românească „Petale de trandafir”, bienal (noiembrie), Festivalul cîntecului pascal „Hristos a înviat”; Festivalul obiceiurilor de iarnă „Astăzi s-a născut Hristos”, (ianuarie); Festivalul cîntecului patriotic „Un trandafir, o lumînare pentru Ștefan cel Mare”; Tabăra de pictură contemporană, (august); Salonul de carte pentru copii „Am o carte pentru tine”, (mai); Concursul literar republican „La izvoarele înțelepciunii”, (aprilie); Sărbătoarea tradițională „Muzeul invită prietenii”, (mai).

Tabel: Trendul indicatorilor ce reflectă activitatea culturală din localitate² :

	Indicatori	2009	2010	2011	2012	2013
	Biblioteci	2	2	2	2	2
	Fondul de cărți din biblioteci, nr. de cărți	69173	68771	70337	70601	69375
	Cinematografe	-	-	-	-	-
	Numărul de filme rulate	-	-	-	-	-
	Teatre	-	-	-	-	-
	Numărul de piese teatrale jucate	-	-	-	-	-
	Cluburi, săli de concerte	2	2	2	2	2
	Numărul de concerte muzicale organizate	23	26	29	34	39
	Muzee	1	1	1	1	1
	Numărul de vizitatori ai muzeelor	6958	5688	2868	3079	2909
	Scoli muzicale	1	1	1	1	1
	Numărul de elevi în școlile muzicale	~110	~110	~110	~110	~110
	Cercuri de activități culturale, inclusiv:	5	5	5	5	5
	- cercuri de dans	2	2	2	2	2
	- cercuri de pictură	1	1	1	1	1

² Sursa: Primăria or. Criuleni

-	cercuri literare	-	-	-	-	-
-	cercuri teatrale	1	1	1	1	1
	Numărul de evenimente culturale organizate	40	43	45	50	60

Dinamica indicatorilor cu privire la activitatea culturală din localitate în ultimii 5 ani reflectă: - o înviorare considerabilă în activitatea instituțiilor de cultură din localitate prin participarea activă a membrilor comunității la organizarea manifestărilor culturale la nivel local, național și internațional.

În 2014 în orașul Criuleni a fost amenajat scuarul din preajma Consiliului Raional și instalat al doilea Drapel de Stat de dimensiuni mari din țară și monumentul cu încărcătură istorică importantă pentru țara noastră – statuia lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Monumentul este un semn de recunoștință aceluia care a fost Ștefan cel Mare - un iscusit politician, strateg, diplomat și apărător al creștinătății, acela care a lărgit hotarele și a consolidat Moldova, acela care a fost un curajos și neobosit luptător pentru independența Moldovei.

Ștefan cel Mare ne-a lăsat o țară puternică, a lăsat în urma sa fortificații, biserici și mănăstiri, care sunt astăzi pe lista locurilor din patrimoniul mondial. Acest monument reprezintă demnitatea neamului moldovenesc, consolidarea unității naționale. Statuia consacrată Marelui Voievod al Moldovei a fost confecționată din bronz, în România, de către renumitul sculptor român, Constantin Crengăniș, din or. Iași. Proiectul a costat cca 2 milioane lei, toată suma fiind acumulată din sponsorizări oferite de agenții economici și persoane particulare din raion și țară.

Probleme cu care se confrunta sfera culturală în ultimii ani este diminuarea salariilor lucrătorilor în cultură și motivarea redusă a tinerilor specialiști de a activa în acest domeniu.

4.4.5 Sportul

Obiectele de sport sunt reprezentate prin stadionul urban pe 5,0 ha și prin sala sportivă 350 m², ce este insuficient pentru servirea populației. Un factor important pentru dezvoltarea a zonei de odihnă prezintă amplasarea orașului pe malul r. Nistru.

Actualmente în Criuleni își desfășoară activitatea Școala Sportivă pentru Copii și Juniori. Numărul copiilor care frecventează aceste 3 secții este de 112 persoane. În cadrul Școlii Sportive din orașul Criuleni activează 3 secții sportive de – fotbal (28 persoane), lupte libere (56) și atletism (28).

Principalele probleme cu care se confruntă viața sportivă din localitate in ultimii 5 ani sunt:

- Nivel scăzut de conștientizare a populației cu privire la promovarea unui mod de viață sănătos și rolul practicării sportului în acest context.

Sporirea gradului de conștientizare a populației orașului cu privire la practicarea sportului prin implementarea ideii: Orașul Criuleni – oraș sportiv, care va organiza și susține evenimentele sportive din localitate: competiții, paradă sportivă. Mărirea numărului de săli sportive în localitate și dotarea sălilor sportive cu inventar sportiv va contribui la pregătirea sportivilor de valoare care vor duce faima sportului moldovenesc peste hotarele țării.

4.4.6 Odihnă și divertisment

Alte instituții culturale de tip cinematografe, teatre, stațiuni balneo-climaterice pe teritoriul orașului nu există, infrastructura instituțiilor de agrement și odihnă fiind limitată la 5 unități cu frecventarea anuală a numărului de locuitori ~4000.

1. Amenajarea parcului de odihnă pentru locuitorii orașului, transformarea acestuia într-un adevărat centru de agrement pentru copii, maturi, oaspeți și vizitatori ai orașului. Pentru a deveni cu adevărat o zonă de agrement e necesar de a amenaja și dezvolta acest spațiu prin renovare, a crea un centru cu diverse jocuri pentru copii, a renova și amenaja zona de odihnă din preajma râului Nistru în vederea prestării serviciilor populației, și în special copiilor, cu produse de patiserie, dulciuri, înghețată, băuturi răcoritoare, a instala diferite aparate tehnice cu jocuri distractive, a construi un „Tir”, instalarea băncilor de odihnă, instalarea panourilor electronice pentru informarea populației, înverzirea spațiilor cu flori, arbuști decorativi.
2. Deschiderea în zona Parcului de agrement a unui teatru de vară cu scenă, scaune pentru publicul spectator, cu acoperiș color pentru protejarea spectatorilor de razele solare sau de ploaie, unde vor fi prezentate spectacole de colective profesionale dar și de colective de amatori în perioada estivală a anului. Aceasta va contribui la identificare de noi talente, la conservarea și dezvoltarea tradițiilor culturale ale orașului și regiunii dar și la promovarea imaginii orașului.

4.4.7 Mass media

Mass-media locală este reprezentată prin ziarul raional „Est Curier” - o publicație independentă care acoperă regiunile Criuleni și Dubăsari. Este cel mai credibil producător de informații locale.

EST CURIER, anul fondării – 1997, este publicația periodică cu cel mai mare tiraj în regiune (4000 exemplarea anual - 2013). Se difuzează în raioanele: Criuleni, Dubăsari. Oferă cititorilor informație veridică și operativă despre tot ce se întâmplă atât în teritoriu, cât și în republică, în lume:

- * Promovează reformele sociale și economice, inclusiv cele din agricultură;
- * Programe TV pentru toată săptămîna.
- * Horoscop;
- * Publicitate;
- * Informațiile reprezintă întregul areal de distribuție;
- * O ținută grafică modernă și de calitate.

Ziarul apare săptămînal, în zilele de vineri. Numărul de jurnaliști implicați este de 3 persoane.

Tabel. Trendul indicatorilor ce se referă la activitatea mass media în localitate:

N d/o	Denumirea indicatorilor	2009	2010	2011	2012	2013
1.	Ziare	1	1	1	1	1
2.	Tirajul declarat al ziarelor	3600	3600	3100	3600	4000
3.	Reviste	-	-	-	-	-
4.	Tirajul declarat al revistelor	-	-	-	-	-
5.	Numărul jurnaliștilor locali	3	3	3	3	3
6.	Posturi de radio	-	-	-	-	-
7.	Posturi TV	-	-	-	-	-
8.	Numărul reporterilor locali	-	-	-	-	-
9.	Centre de acces la internet	3	3	3	3	3

Activitatea mass-mediei în comunitate în ultimii 5 ani este una stabilă.

4.5.1 Educația

Sistemul educațional al orașului Criuleni se constituie din instituții preșcolare, instituții de învățământ primar, gimnazial și liceal.

Numărul instituțiilor din sistemul educațional al localității

Denumirea indicatorilor	2009	2010	2011	2012	2013
Instituții preșcolare	1	1	1	2	2
Instituții de învățământ primar și secundar general	2	2	2	2	2
Instituții de învățământ secundar profesional	-	-	-	-	-
Colegii	-	-	-	-	-

Capacitatea instituțiilor din sistemul educațional al localității și gradul de utilizare a acestora

Denumirea indicatorilor	2009	2010	2011	2012	2013
Instituții preșcolare					
- Capacitate, copii	540	540	540	540	540
- Număr de copii înscriși, copii	250	236	235	332	372
- Grad de utilizare a capacităților, %	46	44	44	61	69
Instituții de învățământ primar și secundar general					
- Capacitate, elevi	1170	1170	1170	1170	1170
- Număr de copii înscriși, elevi	746	744	739	756	753
- Grad de utilizare a capacităților, %	64	64	63	65	64

Numărul copiilor și a cadrelor didactice, gradul de satisfacere a necesității în cadre didactice

Denumirea indicatorilor	2009	2010	2011	2012	2013
Instituții preșcolare					
- Copii	250	236	235	332	372
- Cadre didactice	21	21	21	29	27
- Copii la un cadru didactic	12	11	11	11	14
- Neajunsul de cadre didactice	-	-	-	-	-
- Gradul de acoperire a necesarului în cadre	-	-	-	-	-
Instituții de învățământ primar și secundar general					
- Elevi	746	744	739	756	753
- Cadre didactice	49	54	49	49	41

- Elevi la un cadru didactic	15	14	15	15	18
- Neajunsul de cadre didactice	-	-	-	-	-
- Gradul de acoperire a necesarului în cadre	-	-	-	-	-

Principalele probleme legate de funcționarea sistemului educațional cu care se confruntă orașul Criuleni în ultimii 5 ani sunt:

- număr mic de elevi la gimnaziul din localitatea Ohrincea motiv, care va conduce la reorganizarea instituției. În consecință copiii din această localitate vor trebui să meargă la alt gimnaziu. Acest moment trezește nemulțumirile părinților și solicită efort în negocieri dintre părți;
- nu sunt posibilități financiare pentru a asigura alimentarea elevilor pe parcursul zile (cu referire la copiii ce rămân la programul prelungitor);
- repartizarea neproportională a elevilor în clase (în unele clase numărul de copii este mai mare decât capacitatea sălilor de studii);

Provocări strategice pentru localitate :

- Descreșterea numărului de copii conduc la închiderea instituțiilor de învățământ;
- Diminuarea calității procesului de învățământ;
- Instruirea copiilor cu cerințe educative speciale (CES) la domiciliu nu acoperă cheltuielile proiectate;
- Dotarea instituțiilor de învățământ cu rampe de acces pentru copii cu dizabilități locomotorii;
- Adaptarea spațiilor pentru copii cu cerințe educaționale speciale.

Posibilități privind dezvoltarea sistemului educațional din orașul Criuleni și sporirea nivelului de calitate a procesului educațional în următorii 5-7 ani:

1. Formarea cadrelor didactice și manageriale conform standardelor sistemului educațional;
2. Crearea Centrelor de Resurse în toate instituțiile de învățământ, care ar asigura o bază metodică modernă și ar facilita dezvoltarea profesională a cadrelor didactice;
3. Instituirea unității de cadru didactic de sprijin în instituțiile de învățământ în care se atestă copii cu cerințe educative speciale (CES);
4. Motivarea tinerilor specialiști.

4.5.2 Ocrotirea sănătății

În domeniul ocrotirii sănătății în orașul Criuleni funcționează: un spital de nivel raional, capacitatea cărora este utilizată în proporție de aproximativ 95%. În instituțiile medicale din orașul Criuleni activează circa 250 personal medical. Din păcate absolvenții instituțiilor cu profil medical nu acceptă o slujbă în orașul Criuleni.

Principalele probleme legate de ocrotirea sănătății cu care se confruntă localitatea în ultimii 5 ani sunt:

- Personal medical slab pregătit;
- Lipsa unei baze de date automatizate care ar facilita activitatea personalului medical;
- Lipsește un sistem clar de comunicare cu mediu extern: cetățeni, mas-media, autorități publice locale și centrale;

Îmbunătățirea sistemului de ocrotire a sănătății din orașul Criuleni și sporirea nivelului de calitate a serviciilor medicale prestate în următorii 5-7 ani este condiționată de un șir de factori: crearea

condițiilor adecvate de lucru și trai a medicilor (mai ales tinerii specialiști) și antrenarea specialiștilor de o înaltă calificare, ridicarea nivelului de conștientizare a populației cu privire la promovarea unui mod de viață sănătos.

4.5.3 Asigurarea cu locuințe și facilități de confort

Aria totală a fondului locuibil în prezent constituie 174,5 mii m². După modul de proprietate mai mult de 97% din fondul locativ aparține populației – fond locativ privat.

Caracteristica generală a fondului locativ după modul de proprietate, numărul de etaje, utilaj tehnic este prezentată în următorul tabel:

Nr. d/o	Denumirea indicilor	mii m ² a ariei generale	%
1	2	3	4
1.	Fondul locativ, total	174,5	100
2.	Inclusiv după modul de proprietate:		
2.1	Individual	170,3	97,6
2.2	Colectiv	4,2	2,4
3.	După numărul de etaje:		
3.1	Locuințe în regim mi de înălțime (1 etaj)	118,6	70,0
3.2	Blocuri locative multietajate (2-5 etaje) apartamente colective	55,9	30,0
	După asigurare cu rețele edilitare (utilaj tehnic):		
4.1	Rețea de alimentare cu apă	145,7	83,5
4.2	Rețea de canalizare	145,5	83,4
4.3	Rețea de alimentare cu energie termică	81,1	46,5
4.4	Alimentare cu gaze naturale	136,6	78,3

Principalele probleme care afectează dezvoltarea urbanistică a localității sunt:

- Relieful accidentat (abrupt), care crează probleme în construcția drumurilor, rețelelor de infrastructură, amenajarea construcțiilor particulare, acumularea, direcționarea și evacuarea apelor pluviale, toate acestea influențând și volumul investițiilor necesare pentru astfel de tipuri de lucrări;
- Amplasarea localității în zonă de securitate, care impune niște condiții suplimentare la construcții prin luarea în calcul a gradului de rezistență a obiectelor construite și consolidarea construcțiilor existente, acțiuni care solicită investiții suplimentare;
- Una din disfuncționalități se referă și divizarea teritoriului orașului de albia, în mare parte neamenajată, a râului Nistrului, condițiile geomorfologice nefavorabile (alunecări de teren, subinundații, inundații etc.). Toate acestea complică procesul de modernizare a orașului.
- Structura constituită a rețelei de străzi și drumuri, organizarea circulației transportului crează impedimente în asigurarea legăturii între sectoarele orașului, dificultăți în asigurarea securității la trafic, agravarea situației ecologice. Circulația îngreunată a transportului se evidențiază în raionul central a orașului.

4.6 Dezvoltarea economică

4.6.1 Privire de ansamblu

Economia oraşului se bazează, în temei, pe ramura agriculturii. Oraşul avut o dezvoltare sporită în anii de după Marele Război pentru Apărarea Patriei. După anii 90 al secolului trecut, economia oraşului a avut mult de suferit şi numai în ultimii ani a pornit la renaştere.

Pe parcursul ultimilor ani APL Criuleni a reuşit să implementeze un şir de proiecte menite să reabiliteze infrastructura locală, care a fost grav afectată în perioada crizei profunde. Astfel, se mizează pe sporirea atractivităţii oraşului faţă de potenţialii investitori, dar şi stoparea declinului demografic şi fluxului migrator. Pentru oraşul Criuleni este oportună revitalizarea sectorului agricol şi a industriei prelucrătoare a produselor agricole. În prezent, în oraş nu sunt întreprinderi de prelucrare a produselor agricole, în regiune există potenţial pentru dezvoltarea acestui sector. De asemenea în localitate sunt localuri libere pentru amplasarea întreprinderilor de prelucrare, sunt necesare investiţii considerabile în aceste sectoare, foarte importante pentru economia oraşului. Sunt iniţiative în parteneriat cu agenţii economici din Italia la deschiderea unor sere pentru cultivarea produselor şi amplasarea unor depozite de stocare a materiei prime, care este exportată, ceea ce este foarte important pentru deschiderea noilor locuri de muncă pentru populaţia locală.

4.6.2 Industria

Oraşul Criuleni este centrul administrativ al raionului, care este amplasat în partea de Centru-Est a Republicii Moldova. Complexul industrial constituit din 2 zone industriale, cuprinde peste 34 întreprinderi de diferite activităţi economice.

În prezent oraşul Criuleni dispune de un potenţial economic-industrial redus faţă de cel de pînă la începutul restructurării economiei şi cuprinde domeniile de activităţi în ramurile industriilor: alimentară, construcţie, materialele de construcţie, agricole şi alte.

Mai multe întreprinderi si-au stopat activităţile pe diverse motive şi sunt supuse reprofilării sau lichidării.

Astfel nu funcţionează întreprinderile mari SA "Bucuria", fabrica de producerea nutreţului "Urecoop Criuleni", Baza auto "Autoservicii Criuleni" şi altele.

Majoritatea întreprinderile industriale sunt concentrate în zonele industriale deja formate. Acestea sunt:

- Zona industrială "Nord";
- Zona industrială "Sud";

Zona industrială "Nord". Teritoriul acestei zone este situat în partea nordică a oraşului în preajma străzii Orheiului şi are suprafaţa 93,0 ha.

Aici cele mai importante din întreprinderi, ce activează, sunt: "Comunservice Apă Canal", "Drumuri-Criuleni" SA, "Crioc construcţia" SA, "Petru Balan", baza "Combinatului de vinuri Cricova" SA şi întreprinderea ţărănească "Mihai şi Com". Întreprinderile zonei sunt înzestrate cu accese auto, amenajate şi asigurate cu toate tipurile de reţelele inginereşti.

Această zonă dispune de teritorii în rezervă circa a 12,8 ha.

Întreprinderile amplasate în aceasta zonă în marea majoritate funcționează, excepție din lipsa de investiții fac parte: SA "Bucuria", SA "Autoservice Criuleni", baza auto "Urecoop Criuleni". Aceste întreprinderi în perspectivă vor fi supuse restructurării sau reprofilării, conform unui program de acțiuni de activitate a întreprinderilor falimentare. Aici în partea de Nord a zonei se propune a amplasa 2 întreprinderă agroindustriale în producerea producției agricole și anume "Intercom SULT" SRL și "Agroprun-Com" SRL respectiv pe o suprafața de 10,0 ha și 15,0 ha cu crearea zonei de protecție de 100 m față de spațiile locative. În aceasta zonă în preajma cimitirului și bazei auto.

Se propune a reamplasa o parte de întreprinderi amplasate în zona de "Sud" din spațiile locative. Aceste sunt: SA "Crioferilitate", baza tehnică a sistemelor de irigare, întreprinderea specială și baza tehnica agricolă "Gorobica-Agro" SRL. Fosta întreprindere de producerea hranei furajeră se propune spre lichidare, iar blocurile existente a le folosi în serviciile socio-comunale.

Zona industrială "Sud" este amplasată în partea sudică a orașului de a lungul str. 31 August înzestrată cu toate tipurile de asigurări tehnice. Cele mai importante din întreprinderi, ce activează la moment sunt: baza rețelelor electrice "Union Fenosa", gospodăria țărănească "Cojocar M", depozite "Grecu-Stavilă". În faza finisării construcției se află serele Î.M. "Verde Mondial". Zona dată ocupă o suprafață de 17,0 ha.

Conform soluțiilor urbanistice în aceasta zonă au loc modificări de sistematizare și anume: întreprinderile amplasate în spațiul locativ și în apropierea spitalului, care nu corespund cerințelor sanitaro-ecologice vor fi supuse în perspectiva reamplasării în partea de Nord a orașului în zona industrială "Nord" așa după cum sa menționat mai sus.

Majoritatea întreprinderilor funcționează cu excepția fabricii de pâine, care nu funcționează și se propune spre reprofilare. Zona dispune de 0,9 ha teritorii de rezervă.

În prezent în condițiile formării relațiilor economiei de piață se constată faptul, că o parte considerabilă din întreprinderi de stat au dat faliment, mai ales în ramura industriei de construcție, alimentară și transport auto.

În conformitate cu studiile de valorificare efectuate pe teren majoritatea întreprinderilor orașului au fost amplasate și construite în a.a. 1970-1985 și nu au suportat schimbări esențiale în structura urbanistică. În studiu s-au determinat granițele zonelor industriale, teritoriul de rezervă privind dezvoltarea de perspectivă a întreprinderilor, deasemenea s-au propus soluții de reamplasare a întreprinderilor ce nu corespund cerințelor sanitaro-ecologice.

Structura potențialului economic al orașului Criuleni

Nr, d/o	Ramura industriei	Numărul de întreprinderi	Numărul lucrătorilor
1.	Industria alimentară și prelucrătoare	2	32
2.	Industria de construcții și materialelor de construcții	3	83
3.	Agroindustria	3	67
4.	Alte ramuri	10	297
	Total:	18	479

4.6.3 Agricultură

Condițiile de climă, relief și sol sunt favorabile pentru dezvoltarea sectorului agricol în orașul Criuleni. Fără a se putea face o delimitare strictă între zonele favorabile diferitelor activități

agricole, se constată următoarea varietate de produse agricole caracteristice zonei: cereale (grau, porumb, orz, soia, floarea soarelui) legume (cartofi, castraveti, rosii, ardei), fructe (struguri, prune, mere). Creșterea animalelor este relativ bine dezvoltată în oraș reducându-se în mare parte la creșterea efectivă a bovinelor, porcinelor și păsărilor.

4.6.4 Servicii și comerț

Rețeaua obiectivelor de comerț și alimentație publică, după concentrațiile cu marfă și amplasarea optimă pe teritoriul orașului trebuie să se apropie de cerințele optime ale populației în sfera nominalizată de servire. Aria generală a magazinelor actualmente constituie 1515 m² spațiu de comerț, inclusiv a produselor alimentare 415 m², nealimentare 1100 m². La 1000 locuitori se cuvine 174 m² de spațiu comercial. Capacitatea generală a obiectivelor de alimentație publică constituie 200 locuri.

Piața comercială pentru 128 m² arie comercială nu asigură în măsura deplină necesitățile populației. Analiza situației existente în ramura comerțului a scos la iveală un rînd de neajunsuri esențiale: majoritatea din ele prezintă clădiri provizorii (chioșcuri, pavilionul), majoritatea obiectelor sunt amplasate în partea centrală a urbei, totodată în alte formațiuni locuibile a orașului se simte insuficiența lor, amplasarea obiectelor de comerț adesea se efectuează fără respectarea normelor urbanistice, ce aduce la pierderi neîntemeiate a teritoriilor și a utilizării lor nerațional.

Proiectul prevede suplimentar 1410 m² de arie pentru comerț, amplasate în cartierele locative ale orașului cu evidența numărului de populație calculat și cu normele de asigurare a ei se stipulează construcția unui centru comercial cu o arie de 800 m², unui restaurant pentru 150 locuri și ale altor întreprinderi de alimentație publică cu o capacitate generală de 120 locuri, construcția complexului comercial pentru 500 m² de arie comercială, construirea întreprinderilor pentru deservirea populației cu o capacitate generală de 150 locuri de muncă.

Din obiectele a gospodăriei comunale se stipulează în perspectivă construcția unui hotel pentru 100 locuri, spălătoriei pentru 1300 kg albituri în schimb, curățirii chimice pentru 170 kg în schimb, a unei băi pentru 50 locuri de scăldat, unui punct de primire a mărfii secundare.

4.6.5 Turism

Sectorul turismului în or. Criuleni este slab dezvoltat, deși potențialul turistic a orașului este unul enorm, datorită amplasării. Orașul Criuleni este amplasat pe o coastă pitorească a bazinului r. Nistru, iar o parte a lui pe malul drept al acestui rîu. În partea centrală a Republicii Moldova la o distanță de 43 km de capitala țării or. Chișinău.

În partea de șes a orașului funcționează centrul administrativ-social al lui. Tot aici este amplasată o parte a orașului vechi. Altă parte veche de oraș este amplasată pe coastă. Între aceste părți de oraș este trasată cea mai veche magistrală auto, care cu timpul în limitele localității, s-a transformat în strada principală a urbei.

Un obiect de atracție turistică constituie „Peștera Surprizelor”, are o lungime a galeriilor de peste 1700 metri, fiind a doua ca mărime din Republica Moldova după Peștera „Emil Racovita”, a treia ca lungime din Europa și a șasea din lume. Creată în urma mișcărilor tectonice a scoartei pământului, și reprezintă o rețea de crăpături și goluri care pe alocuri s-au lărgit, formând săli mari. A fost descoperită de speologii amatori prin anii '70 ai secolului XX. Vîrsta relativă a peșterii este de 11-13 milioane de ani.

Se află pe malul Nistrului, la doar doi kilometri de Criuleni și la circa 40 de kilometri depărtare de Capitală. De aceea, mai ales în week-end, expedițiile nu conțin, chiar dacă, oficial, nu există ghizi care i-ar ajuta pe turiști să ajungă la grotă.

4.7.1 Rețeaua de transport

În orașul Criuleni rețeaua de drumuri și străzi este determinată prin cartiere nu prea mari (100-300 m) unită într-o rețea deasă de străzi și stradele. În rețeaua ce s-a format se duce lipsă de o sistemă, din care cauză cartierele dispun de o formă neregulată cu lungimi diverse. Densitatea rețelei de străzi și drumuri constituie $7,94 \text{ km/km}^2$, rețelei de magistrale – $2,93 \text{ km/km}^2$. Străzile mici, cu lungimea de la 250 pînă la 750 m, în temei dispun de o parte carosabilă cu lățimea de la 4,0 pînă la 7,0 m. Lungimea totală a tuturor străzilor constituie 32 km, din care 18 km dispun de îmbrăcăminte rutieră rigidă, sau 56% din lungimea totală de drumuri și străzi. Caracteristica tehnică a străzilor principale ale orașului este reflectată mai jos.

Mai importantă și ca stradă principală a orașului prezintă strada 31 August – principala stradă care accentuează porțile orașului la intrare din direcția Chișinăului. Paralel cu strada 31 August este situat bulevardul “Biruința” care prezintă un acces pietonal de legătură, de la care în ambele părți sunt amplasate obiective de utilitate publică, fiind incluse în componența centrului administrativ al orașului. Bulevardul Biruința necesită reparație capitală.

Strada Orheiului leagă direcția spre Orhei, zona industrială și centrul urbei. Ea la fel prezintă una din magistralele importante a orașului. Strada Ștefan cel Mare traversează orașul în direcțiile Vest-est și prezintă o verigă de legătură dintre Centru și zona de odihnă a populației.

Bulevardul peisagistic M. Eminescu este calea de legătură a pietonilor cu aceleași zone în timpul de răgaz.

Mai puțin considerabile, însă necesare pentru oraș ca: str. Alexandru cel Bun, str. Nistrului, str. Viilor, str. Independenței și altele completează pe deplin rețeaua existentă de străzi. Un rol important în procesul de circulație în oraș joacă bulevardul pietonal “Biruința”, anterior transformat din stradă obișnuită de oraș în acces peisagistic pentru pietoni.

Actualmente orașul nu dispune de transport public în intravilan ceea ce se referă la unele incomodități pentru dezvoltarea lui.

4.7.2 Rețeaua de alimentare cu apă și canalizare

Alimentarea cu apă a orașului se efectuează din sondele arteziene de apă și fântâni-mine. În total orașul dispune de 8 sonde de alimentare cu apă, inclusiv 5 în prezent funcționează. Capacitatea totală a debitului tuturor sondelor în acțiune constituie 4000 m³/zi. Debitul a unei sonde variază de la 25 m³/oră pînă la 60 m³/oră.

Calitatea apei, în temei, corespunde cerințelor sanitare. Sondele nr. 3 și 6 amplasate în vecinătatea digului de protecție a fluviului Nistru nu funcționează din cauza concentrației sporite a fluorului. Sondele nr. 2 și 9 sunt amplasate în zona locuibilă și nu-s asigurate cu zone sanitare de protecție. Majoritatea sondelor cu excluderea nr. 1, 4 și 7 nu dispun de îngrădirea teritoriului zonei sanitare de protecție.

Apa din sondele nr. 4, 5 și 7 se pompează în rezervoare (2x250 m³), amplasate pe terenul stației de pompare de a 2 ridicare, după ce prin conducta de apă Ø300 mm se transportă în rezervoarele de tensiune (3x500 m³) amplasate în partea de Nord a orașului. Din rezervoarele de tensiune apa prin conductele de gravitație se transportă în rețeaua conductelor de apă din zona inferioară de alimentare cu apă. Pentru a transporta apa în zona de alimentare cu apă superioară, în termenul rezervoarelor cu tensiune este amplasată stația de pompare de ridicarea a III. Apa din sondele nr. 1 și 2 este îndreptată direct în rețeaua de alimentare cu apă. Rețelele conductelor de apă Ø100-300 mm se află într-o condiție nesatisfăcătoare din cauza uzurii esențiale.

Orașul Criuleni dispune de 32 fântâni – mine, inclusiv 6 din ele se află în proprietate particulară de utilitate, cât și 4 izvoare de apă.

În legătură cu uzura considerabilă a conductelor de apă și a rețelelor de alimentare cu apă e necesar înlocuirea lor treptată. Pentru reducerea pierderilor de apă e necesar, în primul rând de schimbat conductele din oțel prin cele din polietilenă.

Pentru a păstra vârsta medie a rețelei de distribuție la nivelul obișnuit de termen de slujbă a conductelor, trebuie de schimbat rețelele uzate în volum de numai puțin de 5% în an a rețelelor generale.

Direcțiile principale de dezvoltare a sistemelor de alimentare cu apă sunt:

- reducerea debitelor neraționale a apei potabile din contul elaborării și realizării a unei programe de evidență a apei la toate etapele de circulație: captarea, pomparea în sistemul urban a conductelor de apă, transportarea și distribuția la consumatori, evidența consumului individual;
- reducerea pierderilor de apă la faza transportării;
- economia energiei la captarea și pomparea apei pentru consumator;
- repartizarea și reînvierea rețelelor existente de stradă, interioare de cartiere și a rețelelor de apă ale blocurilor locative cu utilizarea noilor materiale pentru țevi;
- aplicarea utilajului sanitaro-tehnic avantajos pentru economisirea apei;
- elaborarea și aplicarea unui nivel contemporan a sistemului automat de control și regulare a volumelor consumate de apă și a regimului hidraulic la sistemul de apeduct.

- Înlocuirea utilajului vechi cu consum major de energie cu altul, contemporan cu economisire a energiei.

Indicii tehnico-economici a sistemului de alimentare cu apă

1. Capacitatea generală a sistemului	2201,0 m ³ /zi;
inclusiv, pentru populație	1608,0 m ³ /zi;
necesitățile întreprinderilor	288,0 m ³ /zi;
necesitățile de irigare	305,0 m ³ /zi.

4.7.3 Rețele energetice, eficiența consumului de energie, utilizarea energiei regenerabile

Alimentarea cu energie electrică a orașului, încărcătura, cărea pe termenul de calcul constituie 3468 kWt se efectuează de la substația 110/10 kW “Criuleni” ce funcționează. Transformatoarele cu capacitatea 2x6,3 MVA instalate în substație de transformare asigură consumul solicitat. Deși rețelele 10 și 0,4 kW se află în proprietatea SA “Union Fenosa” reparația și dezvoltarea rețelelor sunt efectuate din contul fondurilor lor de bază. Conectarea întreprinderilor și obiectelor propuse se efectuează în conformitate cu condițiile tehnice lansate de rețelele electrice și prin negocieri reciproce (contracte) pentru a furniza energia electrică.

4.7.4 Managementul deșeurilor

Din totalul gospodăriilor orașului Criuleni, 93% beneficiază de servicii de salubritate (evacuarea gunoierului menajer), iar dintre acestea, 98% au încheiat și un contract cu prestatorul acestui serviciu. De cele mai multe ori (72% dintre cazuri), deșeurile menajere sunt colectate din gospodăria o dată pe săptămână. În același timp, doar în cazul a o treime dintre gospodăriile participante la studiu, gunoierul menajer a fost evacuat cu abateri (întârzieri) de la graficul prestabilit.

La nivel de localitate există întreprindere municipală în domeniul colectării gunoierului menajer. Localitatea nu dispune de o gunoieră autorizată. Pe străzile localității sunt instalate 50 tomberoane de gunoi. Ponderea gospodăriilor ce beneficiază de serviciul de salubritate este de cca. 51,6% (800 case, 500 în bază de contract, 710 apartamente, 670 în bază de contract (1510 total). În ultimii 3 ani a fost înregistrată o creștere cu 10% a numărului de beneficiari. Conform sondajului de opinie, 79% din locuitori s-au declarat satisfăcuți privind serviciul de gestionare a deșeurilor și amenajare a teritoriului (2922 case). Nu este practica de colectare a deșeurilor menajere reciclabile diferențiat. Deșeurile menajere colectate nu sunt utilizate ca sursă energetică pentru producerea energiei termice sau energiei electrice. Frecvența efectivă medie de colectare a gunoierului este de 1/7 zile.

Orașul Criuleni dispune de serviciu de colectare a deșeurilor menajere. La nivel de localitate există întreprinderi specializate în domeniul colectării gunoierului menajer și de întreținere a spațiilor verzi. În prezent depozitarea deșeurilor menajere a or. Criuleni se efectuează la depozitul neorganizat și nesancționat Harunca, amplasat în văgăună în apropierea pădurii la distanța de 1250 m de la drumul de ocolire. Acest teritoriu este folosit pentru colectarea și utilizarea deșeurilor din a. 1965 și în prezent ocupă un teritoriu de circa 3 hectare.

Cauzele principale ce agravează situația ecologică pe teritoriul depozitului de deșuri sunt:

- supraîncărcarea depozitului de deșuri;
- starea tehnică proastă a șanțurilor de gardă și a canalelor de colectare;

- depozitarea deșeurilor cu nerespectarea tehnologiilor de așezare a lor în straturi cu izolatori de umplutură;
- existența pârâului, mai jos pe relief, în care este posibilă scurgerea apelor drenate de la terenul de depozitare a deșeurilor.

Terenul de depozitare a deșeurilor nu este îngrădit și nu are pază.

Salubritatea a teritoriului în oraș o efectuează întreprinderea "Comunservice Criuleni" subordonată primăriei orașului.

Sarcinile principale a întreprinderii sunt:

- executarea serviciului de salubritate, executarea curățeniei manuale și mecanizate a străzile și piețelor;
- utilizarea deșeurilor menajare și asimilate lor, industriale;
- nimicirea animalelor bolnave și hoinare.

Din bugetul orașului lunar sunt alocate 30 mii lei pentru lucrările de salubritate.

4.8. Mediul ambiant și situația ecologică

4.8.1 Factorii calității mediului – apele, solurile, aerul

Principalele probleme legate de gradul de poluare a apelor de suprafață cu care se confruntă localitatea în ultimii 5 ani sunt:

1. Lipsa sistemelor de canalizare pentru apele provenite de de la precipitațiile atmosferice
2. Lipsa în localitățile rurale a colectoarelor de canalizare și stațiilor de epurare.
3. Organizarea insuficientă de colectare și evacuare a deșeurilor.

Se invocă următoarele probleme

- Insuficiența ONG de mediu;
- Lipsa colectorului apelor pluviale
- Lipsa poligoanelor de colectare a deșeurilor
- Rezerve insuficiente de apă potabilă
- Servicii canalizare insuficiente
- Gunoști nelegitime
- Nivel jos de cultură sanitară a
- Procent mic de înverzire
- Lipsa controlului specializat al stării mediului

4.8.2 Designul hidrologic

Orașul Criuleni este situat la o distanță de 43 km la Nord-Est de or. Chișinău pe malul drept al râului Nistru. La Est teritoriul orașului este limitat de râul Nistru, la Vest de centrul de ocolire și la Nord de autostrada M-21 București-Poltava.

Părțile de Sud și Centrală ale orașului sunt situate pe terasa superioară de luncă inundabilă a văii râului Nistru dispunând de o pantă ușoară (0,5-1°) spre râul Nistru.

Partea de Vest a orașului este situată pe teren – cu o pantă abruptă a coastei (de la 5 până la 15°), prezentându-se ca o treaptă a terasei superioare a Nistrului. În partea Centrală a orașului panta

este dezmembrată de o văgăună veche cu adâncimea pînă la 10 m. Văgăuna în partea de jos și mijloc a ei este intersectată de calcaruri, în limitele părții construite ea se netezește.

Pe fundul văgăunei apar la suprafață ape freatice alimentînd permanent șuvoiul. Acest teren dispune încă de două văgăuni vechi cu adâncimea 1-4m. Văgăunile sunt vechi potolite, influență negativă esențială pentru construcții nu produc.

La Nord partea interioară a coastei trece într-o treaptă cu pantă bruscă, în dezvoltarea căreia se observă calcaruri aerisite. Panta abruptei a treptei 20°, mai jos panta coastei se netezește pînă la 12°. Acest teren al coastei anterior e posibil să fi fost afectat de alunecări de teren, care s-a format în rezultatul spălării malurilor râului. Terenul coastei descrise este potențial periculos pentru construcții din cauza alunecărilor posibile.

Rîul Nistru în limitele orașului formează un meandru, la cotitura externă unde se produce spălarea malului (în partea centrală a orașului) în lungime de aproape 1 km. Înălțimea treptei de mal supuse spălării – 4-5 m. În timpul calamităților din anii 1969-1970 au fost inundate partea interioară a orașului, nivelul apelor revărsate s-a ridicat pînă la cota 25,0 m.

În prezent după datele institutului “ACVAproiect” (“Schema de protecție a localităților Republicii Moldova contra inundațiilor” Etapa II 1997) terenurile construite nu sufăr de inundare.

4.8.3. Educația ecologică și activități în folosul comunității

Probleme legate de activitatea de educație ecologică:

- Nivel scăzut de cultură ecologică în rîndul populației
- Număr mic de ONG care activează în domeniul ecologic
- Insuficiența activităților de voluntariat în domeniul protecției mediului

Posibilități de ridicarea nivelului de cultură ecologică a populației din localitate în următorii 5-7 ani sunt:

- Implicarea și educarea generației tinere la implementarea proiectelor de mediu
- Dezvoltarea proiectelor de parteneriat APL-ONG-AE, în vederea organizării diferitor campanii de educare a populației.
- Elaborarea proiectelor ecologice
- Alocarea mijloacelor financiare din bugetul local pentru activități ecologice.

4.9.1 Securitatea locuitorilor

Date statistice privind numărul de crime înregistrate pe teritoriul orașului Criuleni:

Denumirea indicatorilor	2009	2010	2011	2012	2013
Pe teritoriul orașului	48	85	125	118	117
Inclusiv crime cu caracter economic	-	-	2	2	4
Pe teritoriul raionului	272	496	634	737	624
Inclusiv crime cu caracter economic	1	-	3	9	6
Situația în republică	21460	29891	31282	32996	35226
Inclusiv crime cu caracter economic	131	214	305	317	303

Date statistice privind numărul de persoane care au beneficiat de următoarele servicii prestate de APL³:

Denumirea indicatorilor	2011	2012	2013
Certificate de stare civilă	-	-	-
Indemnizației unice la nașterea copilului	-	-	-
Certificate de urbanism	39	45	30
autorizații de construcții	26	35	23
Autorizații de funcționare a unităților comerciale	-	-	-
Certificate de proprietate	8	7	0
Activități notariale	3	10	80

Serviciile administrative solicitate mai frecvent de locuitorii orașului Criuleni sunt diferite tipuri de acte. În acest context în cadrul Primăriei există proceduri scrise în măsură de 100% din numărul total al tipurilor de acte eliberate, totuși pînă în prezent nu sunt stabilite proceduri pentru depunerea și soluționarea reclamațiilor depuse de către cetățeni către Autoritățile Locale. La nivelul Primăriei nu există un ghid informativ pentru angajații Primăriei cu privire la cerințele față de actele eliberate. De asemenea în Primărie nu există un ghișeu unic. Rezultatele sondajelor, însă demonstrează că prestarea serviciilor administrative este apreciată pozitiv de populație.⁴

4.9.3 Managementul serviciilor publice

Numărul de întreprinderi municipale fondate de APL Criuleni – 2.

1. Întreprinderea Municipală „Comunservice” Criuleni – aprovizionarea cu apă potabilă și canalizare. Evacuarea deșeurilor. Amenajarea orașului.

2. Întreprinderea Municipală „Rețelele Termice” Criuleni – aprovizionarea cu energie termică. La moment nu funcționează.

Componența, mărimea, direcțiile și modul de utilizare a resurselor locale, în special a celor financiare, reprezintă unul din elementele principale care caracterizează capacitatea administrativă și funcțională a APL de a-și realiza multiplele atribuții legale.

Per ansamblu, performanța organizării managementul serviciilor publice este apreciată în mediu cu Calificativul de performanță D.

Pentru îmbunătățirea performanței activității autorităților publice locale din orașul Criuleni în acest domeniu se recomandă:

- Efectuarea investițiilor în domeniul extinderii rețelelor de aprovizionare cu apă și creșterii calității prestării acestui serviciu;
- Efectuarea continuă a controalelor privind calitatea apei potabile și îmbunătățirea calității acesteia în caz de necorespondere cu cerințele sanitare;
- Extinderea rețelei de asigurare a serviciilor de canalizare, construcția stației de epurare;

³ Sursa: Primăria or. Criuleni

⁴ Raportul: „Evaluarea gradului de satisfacție privind prestarea serviciilor publice” USAID Proiectul de Susținere a Autorităților Locale din Moldova.

- Elaborarea și implementarea strategiilor în domeniul dezvoltării serviciilor de apă și canalizare;
- Inițierea transportului public local.
- Elaborarea strategiei de dezvoltare a serviciului de transport public;
- Efectuarea investițiilor în domeniul îmbunătățirii infrastructurii de transport cu scopul creșterii gradului de satisfacție a cetățenilor privind calitatea infrastructurii drumurilor și a iluminatului public;
- Amenajarea locurilor de parcare și a pistelor pentru bicicliști în localitate;
- Îmbunătățirea aspectului estetic al orașului prin dezvoltarea unui management al deșeurilor menajere eficient,
- Creșterea numărului tomberoanelor și a coșurilor de gunoi instalate, precum și creșterea ponderii gospodăriilor deservite;
- Aplicarea practici de colectare a deșeurilor reciclabile selectiv;
- Asigurarea condițiilor egale de educație preșcolară, și extrașcolară a copiilor din diferite categorii vulnerabile.

4.9.4 Managementul finanțelor publice locale, proprietatea publică și implementarea proiectelor finanțate din exterior.

Performanța Managementului financiar, al gestionării proprietății publice și atragerii resurselor financiare externe este apreciat în mediu cu Calificativul de performanță C.

Conform rezultatelor sondajului de opinie publică realizat de Magenta Consulting, cu referire la managementul finanțelor publice denotă că nici un respondent nu a afirmat că este informat cu privire la valoarea bugetului local al orașului Criuleni și doar 5% din cetățeni cunosc cum sunt cheltuieli banii publici. Totodată, 51% dintre participanții la studiu au declarat că pentru ei ar fi foarte important sau relativ important să participe în procesul de elaborare și aprobare a bugetului local.

Pentru îmbunătățirea performanței activității în acest domeniu autorităților publice locale din or. Criuleni se recomandă:

- Îmbunătățirea procedurilor de planificare a cheltuielilor publice și executarea bugetului local în mărimile planificate.
- Responsabilizarea factorilor de decizie și a personalului privind planificarea și elaborarea proiectului de buget pentru anul următor.
- Îmbunătățirea planificării cheltuielilor pe categorii de cheltuieli și monitorizarea cheltuielilor pe categorii de cheltuieli.
- Considerarea indicatorilor macroeconomici la elaborarea bugetului, conform cerințelor legale.
- Asigurarea disponibilității publice a informațiilor privind procesul bugetar și executarea bugetului.
- Definirea calendarului privind elaborarea, consultarea și prezentarea proiectului de buget.
- Elaborarea Registrului patrimoniului public conform cerințelor legale.
- Elaborarea unui sistem transparent de proceduri administrative de apel fiscal.
- Îmbunătățirea diseminării informației bugetare privind obligațiunile fiscale.

În perioada ultimilor 3 ani cheltuielile efective au depășit cheltuielile planificate în bugetul local inițial aprobat cu 21,6 % în anul 2011, cu 14,7 % în anul 2012 și cu 17,5 % în anul 2013. În concluzie putem menționa că APL are deficiențe în planificarea bugetului și lipsește controlul asupra îndeplinirii bugetului, deoarece în doi din ultimii trei ani cheltuielile reale executate au depășit cheltuielile planificate cu peste 17,0 la sută.

Bugetul planificat și realizat în localitatea Criuleni în perioada 2011-2013:**Planificat**

2011 ₺ 13365,8 mii lei

2012 ₺ 13382,8 mii lei

2013 ₺ 9210,5 mii lei

Realizat

2011 ₺ 16496,5 mii lei

2012 ₺ 16125,0 mii lei

2013 ₺ 12884,6 mii lei

O tendință nouă în ultimii ani este majorarea ponderii transferurilor în structura veniturilor publice locale. Potrivit datelor raportului de evaluare a performanțelor APL s-a constatat că APL Criuleni dispune de experiență în planificarea bugetului și exercită controlul calitativ asupra veniturilor bugetare.

4.9.5 Transparența luării deciziilor

În cadrul APL există un sistem de proceduri bine definite și subiecți implicați în procesul de inițiere, elaborare, promovare și aprobare a proiectelor de decizii. Gradul de respectare a cerințelor unice față de documentele de politici și deciziile aprobate este apreciat ca fiind mediu.

În perioada 2010-2012 au avut loc 24 ședințe ale consiliului local, dintre acestea 12 ședințe ordinare, 12 ședințe extraordinare, ședințe ad-hoc nu s-au desfășurat. În anii 2010-2012 s-au atestat 3 cazuri de amânare a ședinței.

Ponderea medie a celor 17 aleși locali prezenți în cadrul ședințelor ordinare și extraordinare ale consiliului local în anii 2010-2012 constituie 76,47%.

În perioada 2010-2012 din 398 decizii aprobate – 98,24% au fost avizate pozitiv de către comisiile de specialitate ale consiliului local, nu au fost atestate cazuri de expertizare a proiectelor de decizii de către experți, asociații, grupuri defavorizate.

La ședințele consiliului local organizate în perioada anilor 2010-2012 au participat și alte persoane decât aleșii locali și persoane cointeresate. Pentru întrunirile aleșilor locali există 1 sală de ședințe cu 45 locuri. Proiectele de decizii și materialele aferente acestora se prezintă părților interesate la cerere. În perioada 2010-2012 au fost consultate cu cetățenii 39 proiecte de decizii. Panourile informative existente au fost utilizate pentru transmiterea informațiilor. Televiziunea locală, radioul local și buletinele informative lipsesc.

În perioada 2010-2012 au fost afișate câte 26 de comunicate pe panoul informativ al primăriei, panoul stradal și în alte locuri publice, în ziarul local – 30 comunicate. În aceeași perioadă au fost plasate câte 32 de proiecte de decizii pe panoul informativ al primăriei, în alte locuri publice și pe panoul stradal, 38 proiecte – ziarul local. Modalitățile de informare a populației privind activitatea APL sunt insuficiente și nu asigură pe deplin informarea cetățenilor și a societății civile despre procesul decizional.

Conform rezultatelor sondajului de opinie publică, cetățenii consideră că informațiile de interes general ce vizează activitatea APL și a aleșilor locali este accesibilă pentru 39%, iar 23% precizează că această informație este greu accesibilă, în opinia a 17% din respondenți informația este deloc accesibilă și 3% consideră că este una ușor accesibilă.

Pentru îmbunătățirea performanței activității în acest domeniu autorităților publice locale din or. Criuleni se recomandă:

- diversificarea mecanismelor de informare a cetățenilor privind procesul decizional și implicarea activă a cetățenilor, societății civile în elaborarea politicilor publice;
- respectarea cerințelor față de elaborarea proiectelor de decizii și documentelor de politici;
- consolidarea dialogului și consultarea societății civile prin intermediul mai multor instrumente: mese rotunde, conferințe, seminare, etc.;
- îmbunătățirea asigurării accesului cetățenilor la informațiile publice;
- informarea cetățenilor privind procesul decizional prin asigurarea transparenței - plasarea tuturor proiectelor de decizii pe pagina web și panourile informative, inclusiv a deciziilor adoptate;
- implicarea nu doar a comisiilor de specialitate, dar și a experților, asociațiilor, grupurilor defavorizate, etc. în efectuarea expertizelor externe a deciziilor;
- integrarea tuturor cetățenilor, inclusiv a grupurilor defavorizate în procesul decizional și de dezvoltare locală.

4.9.6 Capacitatea factorului uman din APL & evaluarea resurselor

La nivelul Primăriei or. Criuleni sunt elaborate instrucțiuni de proceduri și condiții de angajare, precum și proceduri de evaluare a performanțelor angajaților. Aceasta permite promovarea unei politici de angajare eficientă, evaluarea obiectivă și imparțială a progreselor înregistrate.

În procesul de angajare a funcționarilor în cadrul Primăriei se ține cont de criteriile ca: studii în domeniu, obiectivitate, nondiscriminare.

În cadrul Primăriei nu există o secție responsabilă de elaborarea și implementarea politicilor în domeniul personalului. Aceste atribuții se realizează de un angajat, suplimentar la funcțiile de bază. În cadrul Primăriei nu există o secție responsabilă de elaborarea și implementarea politicilor în domeniul personalului. Aceste atribuții se realizează de un angajat, suplimentar la funcțiile de bază.

La nivelul APL nu există Manualul de proceduri privind condițiile de recrutare, selecție, încadrare, promovare a personalului. De asemenea, în cadrul Primăriei nu sunt elaborate și aprobate politici nediscriminare în conformitate cu Drepturile Omului și Egalității de Gen.

La angajarea personalului se utilizează criteriile și proceduri de selectare stabilite conform legislației în vigoare. Fișele de post corespund cerințelor stipulate în HG nr. 201 din 11.03.2009.

La nivelul Primăriei există proceduri de evaluare a performanțelor angajaților, asigurând controlul continuu asupra activității acestora.

Procesul de angajare a personalului Primăriei a fost efectuat în totalitate conform organigramei tip. Din numărul total de angajați 84,6% au studii superioare, restul 15,4% au studii medii speciale. Echitatea gender este respectată: 6 bărbați și 7 femei. După structura etnică, în cadrul Primăriei 100% sunt moldoveni. Nici o persoană nu face parte din grupul cu dizabilități.

La Primărie există posibilități privind promovarea în funcție în baza criteriilor de merit. Astfel, în perioada 2010-2012 la Primărie au fost promovați în funcție în baza criteriilor de merit 3 angajați.

Pentru perioada anilor 2010-2012, au fost angajate 4 persoane, dar nici una prin concurs. În aceeași perioadă au fost disponibilizate 3 persoane. Aceasta semnifică o transparență redusă și un grad înalt de fluctuație a cadrelor.

În ultimii 3 ani la cursuri de perfecționare au participat 38,5% au participat din numărul angajaților. Acest fapt atestă o atenție insuficientă pregătirii profesionale continuă a angajaților.

Pentru aceeași perioadă, 30,8% din numărul total al angajaților Primăriei au fost evaluați conform cerințelor Regulamentului aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 201 din 11.03.2009.

4.9.7 Analiza SWOT generală

Analiza SWOT reprezintă un pas important în analizarea situației social-economice a unei comunități. Evaluarea punctelor tari, a celor slabe, a oportunităților și a riscurilor prin intermediul unei analize SWOT este un proces esențial care poate oferi o perspectivă nouă în ceea ce privește potențialele probleme și puncte critice care afectează o comunitate.

Analiza SWOT a fost elaborată în mod participativ, pe cele 5 sectoare de bază în dezvoltarea orașului Criuleni:

- Infrastructura fizică (transport, iluminare stradală, comunicații, apă și canalizare, gazificare, etc.).
- Economie, Agricultură, Turism.
- Ecologie, Mediu, Eficiență energetică.
- Educație, Cultură, Tineret, Sănătate și Servicii sociale.
- Parteneriat comunitar, APL, transparență, societate civilă, ONG-uri.

Procesul a început prin efectuarea unei liste a punctelor tari și a celor slabe interne din comunitate. Apoi au fost discutate oportunitățile externe și riscurile care pot afecta dezvoltarea continuă a comunității. Scopul principal al analizei SWOT este de a identifica și atribui fiecare factor semnificativ la una din cele patru categorii: puncte tari, slabe, oportunități și riscuri, astfel încât să se obțină o perspectivă obiectivă a situației existente în comunitate. Analiza reprezintă un instrument util în dezvoltarea strategiei locale de dezvoltare socio-economică integrată a orașului Criuleni.

V. Strategia locală de dezvoltare socio-economică integrată. Cadrul general al strategiei

5.1. Definirea viziunii și misiunii strategice

VIZIUNEA strategică a orașului Criuleni

Orașul Criuleni – oraș agroindustrial și ecologic, cu infrastructura bine dezvoltată, și centrul cultural-turistic cu zone de agrement bine amenajată, cu locuitorii promotori ai tradițiilor naționale și locale, ce vor fi în simbioza cu noile tehnologii informaționale.

MISIUNEA APL pentru realizarea viziunii este:

Creșterea nivelului de trai al locuitorilor, crearea locurilor de muncă, crearea condițiilor pentru atragerea investitorilor și crearea noilor întreprinderi, prestarea serviciilor de calitate populației, inclusiv grupurilor vulnerabile, creșterea transparenței decizionale.

5.2. Principii și valori

Întru realizarea viziunii și misiunii localității, cetățenii comunității și administrația publică locală vor respecta următoarele valori comune:

Profesionalism. Administrația publică locală în colaborare cu actorii locali își vor exercita rolul și funcțiile sale în localitate cu competență, eficiență și atitudini etice.

Responsabilitate. Se va manifesta printr-o atitudine responsabilă față de prestarea serviciilor publice cetățenilor localității cu scopul de a menține și îmbunătăți calitatea serviciilor oferite.

Progres. Se va realiza prin înregistrarea schimbărilor pozitive în viața social-economică a localității în procesul de implementare a strategiei de dezvoltare.

Determinare. Procesul de luare a deciziilor și implementarea lor este unul transparent și eficient, prin respectarea metodelor și tehnicilor decizionale. Deciziile adoptate vor contribui la soluționarea problemelor locale și vor avea un impact pozitiv asupra colectivității.

Orientare spre rezultate. Presupune concentrarea maximă a eforturilor părților implicate în procesul de implementare a strategiei cu scopul de a atinge rezultatele dorite.

Totodată au fost stabilite și alte valori, cum ar fi: **libertate, patriotism, adevăr, eficiență, curățenie-ordine.**

Principii asumate și împărtășite:

- Competență, transparență și deschidere către cetățeni din partea APL.
- Calitate și diversitate pentru servicii publice locale.
- Responsabilitate și atitudine participativă a locuitorilor.
- Parteneriat viabil și constructiv între aleșii locali, actorii sociali și economici.
- Profesionalism și calitate în soluționarea problemelor stringente ale comunității.
- Respect pentru diversitatea culturală și etnică.
- Respect pentru demnitatea umană.
- Respect pentru generațiile în vârstă, tradițiile familiale și dinastiile profesionale.
- Tradiții locale păstrate și promovate.
- Ospitalitate și atitudine pozitivă față de turiști.
- Atitudine grijulie față de mediul înconjurător.

Obstacole în realizarea viziunii orașului:

- Instabilitate economică și politică
- Oportunități de dezvoltare nevalorificate
- Exodul populației tinere din localitate
- Lipsa autonomiei financiare și surselor de dezvoltare
- Puțini agenți economici
- Insuficiența susținerii puterii centrale
- Proximitatea față de Transnistria și zona de securitate
- Neîncrederea populației și insuficiența inițiativei locale din lipsa transparenței.

VII. Abordarea operațională a obiectivelor (direcțiilor) strategice de dezvoltare a orașului Criuleni:

VIZIUNEA orașului CRIULENI

Orașul Criuleni – oraș agroindustrial și ecologic, cu infrastructura bine dezvoltată, și centrul cultural-turistic cu zone de agrement bine amenajată, cu locuitorii promotori ai tradițiilor naționale și locale, ce vor fi în simbioza cu noile tehnologii informaționale.

DS 1.	DS 2.	DS 3.	DS 4.	DS 5.
Dezvoltarea economică durabilă prin susținerea industriei, agriculturii și turismului	Dezvoltarea și extinderea infrastructurii, eficienței energetice și asigurarea unui mediu ecologic favorabil	Dezvoltarea parteneriatului comunitar prin implicarea APL și societății civile, asigurarea transparenței decizionale	Modernizarea și diversificarea serviciilor sociale, medicale culturale și educaționale	Consolidarea și îmbunătățirea calității managementului administrativ al APL
OS 1.1. Crearea condițiilor avantajoase pentru poențialii investitori și diversificarea economiei locale.	OS2.1. Modernizarea serviciilor comunale prin dezvoltarea infrastructurii și asigurarea eficienței energetice	OS 3.1. Promovarea transparenței decizionale și colaborarea cu cetățenii.	OS 4.1. Dotarea instituțiilor educativ-culturale, socio-medicele cu tehnologii noi informaționale și echipament modern.	OS 5.1. Consolidarea managementului administrativ al APL
OS 1.2. Dezvoltarea culturii antreprenoriale în rîndul tinerilor și a celor întorși de la munci peste hotare.	OS2.2. Identificarea și atragerea surselor de finanțare pentru efectuarea reconstrucției capitale a sistemului de apeduct și canalizare.	OS 3.2. Crearea condițiilor pentru dezvoltarea sectorului asociativ în comunitate.	OS 4.2. Dezvoltarea voluntariatului în domeniile educației și culturii.	OS 5.2. Îmbunătățirea capacităților APL în managementul serviciilor publice
OS 1.3. Crearea condițiilor pentru dezvoltarea turismului.	OS2.3. Crearea sistemului de transport local.	OS 3.3. Dezvoltarea mass-mediei locale.	OS 4.3.Încurajarea persoanelor social-vulnerabili și creșterea calității serviciilor de sănătate.	OS 5.3. Dezvoltarea relațiilor externe și promovarea imaginii orașului Criuleni

OS2.4. Dezvoltarea infrastructurii locale prin implementarea proiectelor în domeniu.

OS2.5. Îmbunătățirea aspectului orașului și a spațiilor verzi.

OS.3.4. Dezvoltarea parteneriatelor intersectoriale, intercomunitare, regionale.

OS.3.5. consolidarea parteneriatului dintre APL și cetățeni.

6.1. Analiza cadrului strategic al obiectivelor specifice.

Analiza cadrului strategic are drept scop identificarea priorităților stabilite la nivelurile: național, regional, raional și sectorial. Aceasta își propune, de asemenea, să identifice influența pe care strategiile respective o au asupra orașului Criuleni, precum și importanța pe care aceste strategii o au în cadrul procesului de elaborare a planului de dezvoltare a orașului.

DS 1. Dezvoltarea economică durabilă prin susținerea industriei, agriculturii și turismului.

Obiectivul specific 1.1. Crearea condițiilor avantajoase pentru potențialii investitori și diversificarea economiei locale.

La realizarea acestui obiectiv vor fi luate în considerare prevederile strategiilor regionale și naționale în domeniu. În special este vorba despre Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”, Strategia de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural din Moldova 2014-2020, Strategia de dezvoltare regională a RDC 2010 - 2016 și planurile de acțiuni pentru realizarea acestor strategii.

Prioritățile de bază identificate în aceste documente și care pot fi luate în considerare la elaborarea planului de acțiuni pentru realizarea obiectivului strategic nr. 1 sunt:

- intermedierea fluxurilor economice de transport și comerciale între regiunile Republicii Moldova și cele internaționale;
- dezvoltarea rurală care presupune modernizarea agriculturii, dezvoltarea businessului rural, diversificarea serviciilor în agricultură, etc.;
- dezvoltarea industriei și IMM prin crearea condițiilor pentru deschiderea lor, dezvoltarea industriei în baza materiei prime a RDC, modernizarea tehnologiilor industriale, utilizarea eficientă a infrastructurii existente;
- crearea și diversificarea serviciilor pentru turism și odihnă. Potențialul turistic valoros al RDC poate fi valorificat ca sursă importantă pentru dezvoltarea turismului rural, cultural, piscicol și de recreere;
- valorificarea resurselor umane.

Obiectivul specific 1.2. Dezvoltarea culturii antreprenoriale în rândul tinerilor și a celor întorși de la munci peste hotare.

În acest scop ar putea fi utilizate oportunitățile create de Strategia națională privind politicile de ocupare a forței de muncă pe anii 2007-2015, Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020, Programul de susținere și dezvoltare a sectorului IMM-urilor pentru promovarea eforturilor privind ajustările economice structural, Programul național de atragere a remitențelor în economie "PARE 1+1", Programul „Gestiunea eficientă a afacerii”, PNAET, Fondul special de garantare a creditelor (FGC), etc.

Prioritățile de bază în acest domeniu sunt:

- Susținerea și antrenarea tinerilor în programe/activități de antreprenariat.
- Inaugurarea mecanismelor de supraveghere și reglare a proceselor de migrație circulară (birouri de relații cu migranții, etc.).
- Susținere a persoanelor implicate în procese migratorii.
- Preluarea din experiența de succes a altor localități din republică.

Obiectivul specific 1.3. Crearea condițiilor pentru dezvoltarea turismului.

Pentru realizarea acestui obiectiv specific este necesar de studiat și aplicat în practică prevederile Strategiei de dezvoltare durabilă a turismului în Republica Moldova în anii 2003-2015, ale Strategiei de Dezvoltare Regională în care la capitolul respectiv se menționează că *"conservarea și modernizarea stațiunilor naturale și promovarea sistematică a creat un sector turistic mic, dar în creștere care oferă surse alternative de venit pentru populația din zonele rurale"*.

Prioritățile de bază în acest domeniu sunt:

- Crearea condițiilor favorabile de promovare a brand-ului și produselor locale.
- Promovarea obiectelor istorice și culturale locale.
- Fortificarea obiectelor turistice din oraș.
- Conservarea stațiunilor naturale și al patrimoniului cultural.
- Dezvoltarea de oferte turistice și crearea oportunităților de investiții în turism.
- Îmbunătățirea infrastructurii de turism, servicii și marketing.
- Dezvoltarea resurselor umane prin acordarea instruirii profesionale și educației, la nivel local, adaptate la necesitățile economiei.
- Promovarea spiritului antreprenorial și a competențelor manageriale.
- Creșterea calității resurselor umane în prestarea serviciilor și turism.

DS 2. Dezvoltarea și extinderea infrastructurii, eficienței energetice și asigurarea unui mediu ecologic favorabil.

Obiectivul specific 2.1. Modernizarea serviciilor comunale prin dezvoltarea infrastructurii și asigurarea eficienței energetice.

La dezvoltarea serviciului de colectare, evacuare și prelucrare a deșeurilor Primăria Criuleni se va ține cont de prevederile Programului regional de Management al deșeurilor solide pentru regiunea Centru care recomandă autorităților administrației publice locale să creeze la nivel regional asociații de management al deșeurilor care vor urmări realizarea în comun a proiectelor de investiții publice de interes zonal sau regional, în conformitate cu strategiile regionale de management integrat al deșeurilor.

Conform Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027 precum și a Programului regional de Management al deșeurilor solide pentru regiunea Centru APL a orașului Criuleni trebuia să-și alinieze acțiunile de la nivel local cu prioritățile stabilite în acest domeniu:

- Crearea asociațiilor intercomunale (interraionale) pentru implementarea unui management integrat al deșeurilor la nivel intercomunal/ interraional în regiuni;
- Crearea sistemelor de colectare a deșeurilor în mediul urban/rural prin procurarea containerelor și amenajarea stațiilor de transfer, introducerea și extinderea colectării selective la sursă;
- Crearea rețelilor de colectare a anvelopelor uzate prin intermediul centrelor de deservire tehnică a automobilelor, centrelor comerciale, parcarilor;
- Crearea rețelei de colectare separată a bateriilor și acumulatorilor uzați de la utilizatori/populație prin intermediul centrelor de deservire tehnică a automobilelor;
- Desfășurarea programelor de instruire profesională la toate nivelele, atât în sectorul public, cât și în cel privat în gestionarea deșeurilor, inclusiv pentru cele periculoase;

- Organizarea instruirilor la aplicarea noului sistem de raportare a datelor privind gestionarea deșeurilor, inclusiv a celor periculoase;
- Elaborarea unei strategii de comunicare între toate părțile implicate în gestionarea tuturor deșeurilor;
- Organizarea campaniilor de conștientizare asupra consecințelor practicilor necorespunzătoare în domeniul gestionării deșeurilor, inclusiv a celor periculoase din punct de vedere al protecției mediului.

Perspectivile de dezvoltare și atingere a acestui obiectiv este asociat cu îmbunătățirea calității serviciilor de salubritate în orașul Criuleni. Acestea vor reuși în cadrul realizării țăintelor de dezvoltare a sectorului, din Programul Regional de management al deșeurilor pentru RDC, care se concentrează pe realizarea obiectivelor pe termen scurt , mediu și lung.

Obiectivele se focusează pe aspecte de acoperire a populației cu servicii de colectare a deșeurilor, de recuperare a resurselor din ambalaje, din deșeurile organice și managementul fluxului de deșeuri specifice , concomitent cu întărirea capacităților instituționale la nivelul orașului.

Astfel, acțiunile necesare a fi implementate pentru realizarea acestui obiectiv se vor plia pe viziunea stabilită în strategia sectorială Centru care stabilește că pînă în 2017 în orașul Criuleni vor fi asigurate condiții de acces la servicii sigure de salubritate pentru 100% din populația orașului, concomitent cu recuperarea resurselor din deșeurile de ambalaj și a tratării deșeurilor specifice și dezvoltarea infrastructurii locale în corelare cu infrastructura regională de colectare, transfer și transportare a deșeurilor în microzonă, precum și reducerea numărului depozitelor existente.

Sursa: Programul regional de management al deșeurilor pentru Regiunea de Dezvoltare Centru.
[file:///C:/Users/user/Downloads/Programul-regional-de-Management-al-Deșeurilor-Solide-pentru-Regiunea-de-Dezvoltare-Centru2736%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Programul-regional-de-Management-al-Deșeurilor-Solide-pentru-Regiunea-de-Dezvoltare-Centru2736%20(1).pdf)

Obiectivul specific 2.2. Identificarea și atragerea surselor de finanțare pentru efectuarea reconstrucției capitale a sistemului de apeduct și canalizare.

Conform Strategiei de dezvoltare regională a RDC 2010 – 2016 alimentarea cu apă potabilă calitativă este un imperativ al regiunii unde densitatea conductelor de apă este aproximativ de două ori mai mică decât media națională, și 80% din populație folosește apă din fântâni și izvoare.

Prioritățile de bază în acest domeniu sunt ar trebui să includă:

- Elaborarea de proiecte de construcție a sistemelor de alimentare cu apă și canalizare în comunitățile urbane și rurale.
- Efectuarea de Studii de Fezabilitate și realizarea de proiecte de construcții a stațiilor de tratare a apelor uzate în comunitățile din apropierea râului Nistru.

Sursa: Strategia de dezvoltare regională a RDC 2010 – 2016
<http://www.adrcentru.md/public/files/generale/StrategiaRDC-2010-2016.pdf>

Obiectivul specific 2.3. Crearea sistemului de transport local.

Calitatea drumurilor este nesatisfăcătoare, are un grad mare de uzură; majoritatea necesită reparații. E necesar de a construi noi porțiuni de drumuri, străzi.

Inventarierea posibilităților de crearea a transportului local, situația actuală. Identificarea necesităților de extindere și modernizare a străzilor din oraș.

Elaborarea și promovarea unor proiecte privind extinderea și modernizarea străzilor din oraș.

Strategia infrastructurii transportului terestru pe anii 2008-2017 este elaborată în urma analizei situației curente în sectorul transportului rutier, feroviar și urban.

Planul de investiții al strategiei infrastructurii transportului terestru aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.85 din 1 februarie 2008 descrie prioritizarea și consecutivitatea investițiilor specifice. Implementarea fiecărei investiții specifice ar putea fi efectuată cu un an mai devreme, dacă ar fi posibil de a mobiliza resursele înainte de termenul preconizat. De asemenea, ar putea avea loc mai târziu, dacă mobilizarea mijloacelor ar fi mai lentă decât cea prevăzută în scenariul de 10 ani.

Măsuri și acțiuni prioritare:

- Îmbunătățirea căilor de acces prin reconstrucția drumurilor prin accesarea programelor transfrontaliere construcția de drumuri de la Criuleni spre alte microzone.
- Îmbunătățirea căilor de acces spre terenurile agricole amplasate la periferia zonei.
- Amenajarea teritoriilor publice pentru atragerea investițiilor strategice, inclusiv prin sporirea
- accesibilității lor.

Sursa: Strategia infrastructurii transportului terestru pe anii 2008-2017

http://www.mtid.gov.md/index.php?option=com_content&view=article&id=79&Itemid=109&lang=ro

Obiectivul specific 2.4. Dezvoltarea infrastructurii locale prin implementarea proiectelor în domeniu.

În conformitate cu Strategia de dezvoltare regională a RDC 2010 – 2016 în domeniul dezvoltării infrastructurii fizice locale ar exista următoarele priorități:

- Eficientizarea sistemului de planificare teritorială.
- Modernizarea și dezvoltarea traseelor de acces, infrastructurii rutiere și conexiunilor internaționale.
- Reabilitarea și construcția rețelelor de apă și canalizare și stațiilor de tratare a apei.
- Creșterea eficienței energetice în clădirile și facilitățile publice.
- Dezvoltarea infrastructurii industriale și logistice de scală largă în regiune.
- Îmbunătățirea infrastructurii educaționale și de învățământ profesional tehnic în regiune și primăriile sale.

DS 3. Dezvoltarea parteneriatului comunitar prin implicarea APL și societății civile, asigurarea transparenței decizionale.

Obiectivul specific 3.1. Promovarea transparenței decizionale și colaborarea cu cetățenii.

La baza activităților de asigurare a transparenței urmează de pus Strategia Națională de descentralizare, Legea privind transparența în procesul de luare a deciziilor și Regulamentul cu privire la procedurile de asigurare a transparenței în procesul de elaborare și adoptare a deciziilor, aprobat prin HG Nr. 96 din 16.02.2010.

Prioritățile de bază în acest domeniu sunt:

- Îmbunătățirea sistemului de alegeri la nivelul APL, astfel încât să crească semnificativ reprezentativitatea, responsabilitatea și competența aleșilor locali.
- Clarificarea regimului controlului administrativ de legalitate, de coordonare a serviciilor desconcentrate în teritoriu, cu respectarea strictă a autonomiei locale.
- Extinderea participării publice în procesul decizional la nivel local, inclusiv prin prisma echilibrului de gen, și generalizarea metodelor de consultare universală în vederea consolidării democratice.

Obiectivul specific 3.2. Crearea condițiilor pentru dezvoltarea sectorului asociativ în comunitate.

Drept suport pentru dezvoltarea sectorului asociativ în localitate ar putea sluji Strategia de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2012–2015 și Planul de acțiuni pentru realizarea Strategiei.

Prioritățile de bază în acest domeniu sunt:

- Consolidarea cadrului de participare a societății civile la elaborarea și monitorizarea implementării politicilor publice
- Promovarea și consolidarea durabilității financiare a societății civile.
- Dezvoltarea spiritului civic activ și a voluntariatului.

Obiectivul specific 3.3. Dezvoltarea mass-mediei locale.

Drept suport pentru dezvoltarea sectorului asociativ în localitate ar putea sluji Strategia de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2012–2015 și Planul de acțiuni pentru realizarea Strategiei.

Prioritățile de bază în acest domeniu sunt:

- Consolidarea cadrului de participare a societății civile la elaborarea și monitorizarea implementării politicilor publice
- Promovarea și consolidarea durabilității financiare a societății civile.

Obiectivul specific 3.4. Dezvoltarea parteneriatelor intersectoriale, intercomunitare, regionale.

Conform Strategiei de dezvoltare regională a RDC 2010 – 2016, Proiectul Programului Regional Sectorial de Alimentare cu Apă și Canalizare pentru Regiunea de Dezvoltare Centru un aspect important în dezvoltarea regională a serviciilor AAC vizate de Strategia revizuită, este Cooperarea Inter-Municipală (CIM), care se reflectă într-o condiție obligatorie a unui acord comun de prestare a serviciilor între comunitățile beneficiare și operatorul AAC, înainte de implementarea proiectelor de investiții în infrastructură

Autoritățile publice locale nu percep cooperarea inter-municipală ca o soluție primară posibilă pentru rezolvarea problemelor comunității. Această opțiune este probabil dictată fie de tipul de autonomie privind luarea deciziilor în ceea ce privește resursele proprii și cele primite de la bugetul de stat, fie de un eșec anterior legat de această cooperare inter-municipală;

Concluziile:

- APL nu au suficientă experiență în CIM;
- În conformitate cu legislația existentă, asocierea de tip CIM nu are putere delegate de la APL. De asemenea, nu există reguli interne definite de legislația națională privind licitații de servicii de către asocierea CIM. Astfel, pot fi necesare anumite modificări în legislația existentă;

- Nu sunt suficiente stimulente financiare pentru promovarea CIM de către Guvernul Republicii Moldova;
- Cadrul legal arată că dispozițiile legale existente nu reprezintă un obstacol pentru stabilirea parteneriatelor locale eficiente în diferite forme juridice (societăți pe acțiuni, societăți cu răspundere limitată). Prin urmare, nu este necesitate pentru a elabora un proiect de lege privind cooperarea inter-municipală, deoarece nu ar oferi o valoare adăugată normelor deja existente și există riscul că ar contribui doar la inflația legislativă a cadrului normativ care reglementează activitatea autorităților publice locale.

DS 4. Modernizarea și diversificarea serviciilor sociale, medicale, culturale și educaționale.

Obiectiv specific 4.1. Dotarea instituțiilor educativ-culturale, socio-medicale cu tehnologii noi informaționale și echipament modern.

Conform Strategiei Sectoriale Educație de Dezvoltare pentru anii 2012-2020 stabilite direcțiile prioritare de dezvoltare a educației din Republica Moldova și a mecanismelor de realizare a acestora; asigurarea unei dezvoltări durabile a sistemului de educație în vederea formării unei personalități integre, active, sociale și creative - factori principali ai dezvoltării umane și ai progresului social-economic al țării.

Strategia este organizată în baza a trei piloni: acces, relevanță, calitate. Strategia este orientată spre rezultate și abordează problemele și soluțiile atât pe trepte de învățământ, cât și pe subiecte transversale. După consultarea și definitivarea Strategiei, Ministerul Educației va elabora un Plan de acțiuni pe termen scurt și mediu, care va detalia acțiunile prioritare și va stipula termenii de implementare, instituțiile responsabile și indicatorii de monitorizare.

Obiectiv specific 4.2. Dezvoltarea voluntariatului în domeniile educației și culturii.

În conformitate cu Legea Voluntariatului nr. 121 din 18 iunie 2010 și Regulamentului de Aplicare a legii Principiile de bază ale voluntariatului sunt:

- a) participarea ca voluntar, pe baza consimțământului liber exprimat;
- b) implicarea activă a voluntarului în viața comunității;
- c) desfășurarea voluntariatului excluzând orice remunerare financiară sau materială din partea beneficiarului voluntariatului sau a instituției gazdă, cu excepția acoperirii cheltuielilor legate de realizarea activității;
- d) recrutarea voluntarilor pe baza egalității șanselor, fără nici un fel de discriminare;
- e) cunoașterea de către voluntar a drepturilor și obligațiilor sale;
- f) cunoașterea activității relevante care implică contribuția voluntară;
- g) participarea la voluntariatul internațional.

Obiectiv specific 4.3. Încurajarea persoanelor social-vulnerabile și creșterea calității serviciilor de sănătate.

În conformitate cu privire la Planul de acțiuni privind realizarea Observațiilor și recomandărilor Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale pe marginea celui de-al doilea Raport periodic al Republicii Moldova privind implementarea Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale pe anii 2012-2015 sunt planificate:

- Implementarea și asigurarea mecanismelor de funcționare a serviciului universal, care va oferi dreptul tuturor locuitorilor Republicii Moldova, inclusiv a păturilor social vulnerabile, de a

- beneficia de setul minim de servicii de comunicații electronice de un anumit nivel de calitate și la prețuri accesibile
- Suport pentru desfășurarea activităților de mobilizare a comunității pentru respectarea drepturilor femeilor infectate/afectate HIV/SIDA, precum și promovarea activităților de prevenire în rândul femeilor vulnerabile HIV
 - Contracurarea descreșterii ratelor de școlarizare a copiilor din învățământul primar și secundar, inclusiv a copiilor cu dizabilități și celor din familii socialmente vulnerabile
 - asigurarea accesului tuturor copiilor la educație, inclusiv a copiilor cu dizabilități și celor din familii socialmente vulnerabile, în special din localitățile rurale etc.

DS 5. Consolidarea și îmbunătățirea calității managementului administrativ al APL.

Realizarea obiectivelor specifice din cadrul aceste direcții strategice se referă la sporirea capacităților APL în prestarea serviciilor și asigurarea unui dialog eficient cu cetățenii.

Această Direcție Strategică are la bază:

- Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”;
- Strategia de Dezvoltare Regională Centru 2010-2016;
- Strategia Națională de Descentralizare
- Legea privind Administrația Publică Locală (nr.436-XVI 28.12.2006)
- Legea privind transparența în procesul decizional (nr. 239 din 13.11.2008)

În cadrul acestor documente naționale, regionale și sectoriale de politici se regăsesc prioritățile enunțate și în cadrul Direcției Strategice 3 care se referă la: *dezvoltarea parteneriatului comunitar prin implicarea APL și societății civile, asigurarea transparenței decizionale, etc..*

VII. Planul de acțiuni privind realizarea Strategiei locale de dezvoltare socio-economică integrată.

Planul de acțiuni pentru orașul Criuleni pentru perioada 2015-2017

DS 1. Dezvoltarea economică durabilă prin susținerea industriei, agriculturii și turismului.						
Obiectivul specific	Acțiunea	Perioada de implementare	Costuri	Responsabili	Parteneri/ surse de finanțare	Indicatori IVO
1.1. Crearea condițiilor avantajoase pentru potențialii investitori și diversificarea economiei locale.	1.1.1. Micșorarea numărului de documente necesare pentru înregistrarea afacerii	2015-2017	10 mii lei	APL Economistul primăriei	Bugetul local Agenții economici Donatori FISC	Micsorarea de proceduri și documente cu cel puțin 3 poziții Micșorarea timpului necesar pentru înregistrare
	1.1.2. Crearea ghișeului unic pentru persoane fizice și juridice.	2015-2017	100 mii lei	APL Economistul primăriei	Bugetul local Agenții economici Donatori	1 ghișeu unic deschis 1 specialist angajat
	1.1.3. Elaborarea Ghidului investitorului	2015-2016	50 mii lei	APL I APL II Economistul primăriei	Bugetul local Agenții economici Donatori	1 Ghid Investitorului elaborat 1000 ex Ghidului Investitorului tipărite

	1.1.4. Crearea site-ului primăriei și plasarea informației despre atractivitatea investițională	2015-2016	100 mii lei	APL	Bugetul local Consiliul Raional Agenției economice Donatori	1 site creat Informația despre atractivitatea investițională plasată
1.2. Dezvoltarea culturii antreprenoriale în rândul tinerilor și a celor întorși de la munci peste hotare.	1.2.1. Organizarea instruirilor pentru antreprenori începători și pentru gatarbaiteri, care doresc să se întoarcă și să investească în propria afacere.	2015-2017	50 mii lei	APL 1 APL 2	Bugetul local Bugetul raional Agenției economice Donatori Camera Națională a Comerțului	Nr tinerilor instruiți Nr întreprinderilor noi înregistrate
	1.2.2. Organizarea vizitelor de studiu în alte orașe și regiuni din Moldova și în afara țării pentru tineri antreprenori.	2015-2017	100 mii lei	APL I APL II	Bugetul local Bugetul raional Agenției economice Donatori Camera Națională a Comerțului	Nr vizitelor de studiu organizate anual
1.3. Crearea condițiilor pentru dezvoltarea turismului.	1.3.1. Susținerea agenților economici în construcția unui hotel și crearea infrastructurii turistice necesare	2016-2017	10 mln lei	APL	Buget local și raional Parteneriatul public-privat Donatori	1 hotel construit Nr turiștilor în creștere
	1.3.2. Amenajarea zonelor de agrement	2015-2016	1 mln lei	APL Întreprinderea municipală	Buget local Parteneriatul public-privat Donatori	3 spații de odihnă amenajate

1.3.3. Promovarea imaginii „Peștera surprizelor”	2015-2017	30 mii lei	APL I APL II	Buget local Buget raional Agenții economici Donatori	Nr turiștilor în creștere
1.3.4. Deschiderea muzeului de cultură și tradițiile locale	2015-2016	1 mln lei	APL I Direcția Cultura	Buget local Buget raional Donatori	1 muzeu de cultură și tradiții deschis Nr persoanelor angajate
1.3.5. Crearea compartimentului aparte pe site-ul primăriei despre atractivitatea turistică	2015-2016	5 mii lei	APL	Bugetul local	Informația plasată
1.3.6. Elaborarea și tipărirea materialelor promoționale pentru promovarea turismului în Criuleni	2015-2016	300 mii lei	APL I APL II	Buget local Buget raional Donatori	Nr materialelor promoționale elaborate și tipărite

DS 2. Dezvoltarea și extinderea infrastructurii, eficienței energetice și asigurarea unui mediu ecologic favorabil.

Obiectivul specific	Acțiunea	Perioada de implementare	Costuri	Responsabili	Parteneri/ surse de finanțare	Indicatori IVO
----------------------------	-----------------	---------------------------------	----------------	---------------------	--	-----------------------

2.1. Modernizarea serviciilor comunale prin dezvoltarea infrastructurii si asigurarea eficientei energetice.	2.1.1. Reconstrucția bulevardului Biruința	2015-2016	10 mln lei	APL I APL II	Bugetul local	km de străzi reconstruite
	2.1.2. Reparația drumului (varianta albă) în zona veche a orașului	2015-2016	2 mln lei	APL I	Bugetul local	km de străzi reconstruite
	2.1.3. Reparația drumului spre cimitir	2016-2017	1 mln lei	APL I	Bugetul local	km de străzi reconstruite
	2.1.4. Reparația capitală a porțiunii de drum spre grădinița de copii Spicușor și construcția trotuarului	2016-2017	3 mln lei	APL I	Bugetul local	km de străzi reconstruite
	2.1.5. Utilizarea surselor energetice regenerabile în instituțiile publice (solar, eolian, biomasa)	2015-2018	5 mln lei	APL	Bugetul local Union Fenosa Donatori ADR	% din energie parvenită din surse regenerabile

	2.1.6. Creșterea eficienței energetice în grădinițele, casa de cultură, clădirea primăriei și alte instituții publice prin schimbarea ferestrelor, izolarea termică și instalare sistemelor economice de încălzire	2015-2017	10 mln lei	APL	Bugetul local Bugetul raional Fondul pentru Eficiența Energetică ADR Donatori	10 cladiri publice reparate Micșorarea cheltuielilor pentru energie in institutiile publice
	2.1.7. Amenajarea parcurilor și înverzirea orașului	2016-2017	300 mii lei	APL	Buget local	1 parc amenajat Nr copacilor sădiți
2.2. Identificarea și atragerea surselor de finanțare pentru efectuarea reconstrucției capitale a sistemului de apeduct și canalizare.	2.2.1. Modernizarea și extinderea apeductului	2015-2018	27 mln lei	APL Întreprinderile municipale	Buget local Contribuția populației și agenților economici Donatori externi ADR Fondul ecologic	Nr. km de apeduct modernizat anual Micșorarea cu 20% a pierderilor de apă 500 de beneficiari conectate la apeduct
	2.2.2. Extinderea canalizației centralizate	2015-2018	30 mln lei	APL Intreprinderile municipale	Buget local Buget raional ADR Fondul ecologic	Nr km de canalizație
	2.2.3. Construcția stației de epurare	2015-2018	20 mln lei	APL Intreprinderile municipale	Buget local Buget raional ADR Fondul ecologic	1 stație de epurare

2.3. Crearea sistemului de transport local.	2.3.1. Introducerea transportului rutier local	2015-2016	40 000 lei	APL	Bugetul local Parteneriatul public-privat	2 unități de transport circulă prin oraș
	2.3.2. Crearea unui sistem de de subvenționare a transportului local	2016	100 mii lei	APL	Bugetul local	100 persoane beneficiază de ajutor
2.4. Dezvoltarea infrastructurii locale prin implementarea proiectelor în domeniu.	2.4.1. Modernizarea serviciului de salubritate (colectare separată, transportare și prelucrare a deșeurilor menajere solide, monitorizarea video a platformelor)	2015-2018	5 mln lei	APL Instituții publice Întreprinderile Municipale	Bugetul local Contribuția cetățenilor și agenților economici ONG-urile ecologice din localitate Consiliul raional	5 km de strazi iluminate 300 lămpi diode instalate 70 de containere pentru gunoi procurate 5 unități de transport specializat procurat 1 panou informativ instalat 1000 broșuri informative tipărite
	2.4.2. Extinderea rețelei de iluminare stradală	2016-2017	300 mii lei			
	2.4.3. Ridicarea nivelului de cultura a populației în domeniul ecologic	2015-2017	50 mii lei			
2.5. Îmbunătățirea aspectului orașului și a spațiilor verzi	2.5.1. Modernizare arhitecturală și peisagistică a spațiilor verzi din zonele blocurilor multietajate ale orasului	2016 – 2019	1 mii lei	APL	Bugetul local, CR Criuleni	Volumul investitiei, lucrari efectuate

2.5.2. Elaborarea unor standarde unitare de amenajare a oraşului	2015	50 mii lei	APL	Bugetul local, CR Criuleni, Fonduri UE, FEN	Document elaborat
2.5.3. Construirea de spații de joacă pentru copii în cartierele locative	2016 – 2017	500 mii lei	APL	Bugetul local	Nr. spatiilor de joaca construite
2.5.4. Curățirea și amenajarea scuarilor din localitate	2015 – 2017	1 000 000	APL	Bugetul local, CR Criuleni	Volumul investitiei
2.5.5. Realizarea programului multianual de plantări arbori	2015 – 2018	300 000	APL	Bugetul local, CR Criuleni, AE	Nr. arborilor plantati
2.5.6. Reabilitarea si amenajarea parcului central	2015 -2017	1 000 000	APL	Bugetul local, CR Criuleni , AE	Parc amenajat
2.5.7. Inventarierea spațiilor abandonate și ecologizarea acestora	2015	200 000	APL	Bugetul local, CR Criuleni , AE	Nr. spatiilor ecologizate
2.5.8. Amenajarea si protectia lacurilor, iazurilor din localitate	2015 – 2018	1 000 000	APL	Bugetul local, CR Criuleni , AE	Volumul investitiilor
2.5.9. Consolidarea malului r. Nistru și amenajarea plajei din or. Criuleni	2016-2018	5 mln lei	APL I APL II	Bugetul local CR Criuleni , AE	1 plaja amenajată Nr km a malului consolidat

DS 3. Dezvoltarea parteneriatului comunitar prin implicarea APL și societății civile, asigurarea transparenței decizionale.

Obiectivul specific	Acțiunea	Perioada de implementare	Costuri	Responsabili	Parteneri/ surse de finanțare	Indicatori IVO
3.1. Promovarea transparenței decizionale și colaborarea cu cetățenii.	3.1.1. Îmbunătățirea site-ului primăriei și asigurarea funcționalității lui.	2015	20 mii lei	APL Specialistul relații cu publicul	Bugetul local	1 site al primăriei funcțional
	3.1.2. Elaborarea și aprobarea ghidului transparenței decizionale	2015	10 mii lei			1 persoana instruită
	3.1.3. Editarea buletinului informativ al CL	trimestrial	2 mii lei			1000 intrări lunar
	3.1.4. Instalarea panourilor informative	2015	15 mii lei			2500 ghiduri printate
	3.1.5. Organizarea audierilor publice și adunărilor cu cetățenii	trimestrial	5 mii lei			2500 buletine disiminate trimestrial
	3.1.6. Instalarea boxei pentru feed-back din partea cetățenilor	2015	1 mii lei			2 panouri instalate 4 întâlniri anual cu cetățenii 1 boxa instalată în incintă primăriei
3.2. Crearea condițiilor pentru dezvoltarea sectorului asociativ în comunitate.	3.2.1. Susținerea grupurilor comunitare în crearea ONG-urilor	2015-2018	1000 lei	APL Directorii instituțiilor publice	Bugetul local Societatea Civilă	5 ONG-uri înregistrate
	3.2.2. Întâlniri periodice cu grupurile comunitare și susținerea inițiativelor comunitare	2015-2020	10 mii lei			5 proiecte comunitare implementate anual

3.3. Dezvoltarea mass-mediei locale.	3.3.1. Crearea ziarului local	2015-2017	10 mii lei	APL	Bugetul local	1 ziar local activ
	3.3.2. Deschiderea televiziunii locale	2016-2018	50 mii lei	Specialistul relații cu publicul	Agenții economici Societatea civilă	1000 ziare tipărite lunar 1 post TV activ
3.4. Dezvoltarea parteneriatelor intersectoriale, intercomunitare, regionale	3.4.1. Vizite de studiu și schimb de experiență în alte localități și regiuni	2015-2020	50 mii lei	Primăria Specialist relații cu publicul	Bugetul local Agenții economici Donatori externi	10 persoane instruite anual 2 proiecte implementate anual
	3.4.2. Scrierea și înaintarea spre finanțare a cel puțin două proiecte regionale, intercomunitare și transfrontaliere					
3.5. Consolidarea parteneriatului dintre APL și cetățeni	3.5.1. Organizarea instruirilor de promovare a importanței organizațiilor societății civile și rolul parteneriatelor în dezvoltarea locală	2015 -2016	20 000	Secretarul Consiliului local	Centrul CONTACT ADR Centru	Cel puțin 2 asociații obștești create la nivel de oraș
	3.5.2. Organizarea concursurilor de amenajare a străzilor și de implicare activă a cetățenilor în asigurarea curățeniei în oraș	2015 – 2017	30 000	APL Secretarul Consiliului local	Consiliul local	Număr de concursuri organizate de primărie anual Număr de agenți economici sau gospodării premiați în rezultatul concursurilor

DS 4. Modernizarea și diversificarea serviciilor sociale, medicale, culturale și educaționale.

Obiectivul specific	Ațiunea	Perioada de implementare	Costuri	Responsabili	Parteneri/ surse de finanțare	Indicatori IVO
4.1. Dotarea instituțiilor educativ-culturale, socio-medicale cu tehnologii noi informaționale și echipament modern.	4.1.1. Procurarea mobilei pentru grădinițele din oraș: Grădinița de copii nr.1 Grădinița de copii nr.2	2015-2016	1 mln lei	APL Administrația instituțiilor publice	Bugetul local și raional Bugetul central Donatori externi Agenții economici	8 instituții publice dotate cu tehnica modernă și echipament necesar 40 specialiști instruiți
	4.1.2. Procurarea materialelor didactice și a literaturii necesare pentru instituțiile de învățământ și bibliotecile din oraș 4.1.3. Procurarea mobilei pentru instituțiile medicale și sociale. 4.1.4. Instruirea persoanelor responsabile 4.1.5. Construcția gardului la grădinița de copii „Spicușor” 4.1.6. Schimbarea pardoselei în sălile de grupă de la ambele grpdinițe	2015-2016	20 mii lei			
4.2. Dezvoltarea voluntariatului în domeniile educației și culturii.	4.2.1. Implicarea tinerilor în viața culturală și educațională a comunității	2015-2020	15 mii lei	Administrația publică locală Instituții de învățământ	Bugetul local Agenții economici	20 de tineri se implică activ în viața comunitară 4 concerte organizate anual
	4.2.2. Organizarea concertelor	2015-2020	150 mii lei			
	4.2.3. Susținerea tinerilor și participarea în procesul decizional	2015-2020	15 mii lei			

4.3. Încurajarea persoanelor social-vulnerabili și creșterea calității serviciilor de sănătate.	Crearea unui centru de colectare a ajutorului umanitar	2015-2016	500 mii lei			1 centru de colectare a ajutorului umanitar creat
	Îmbunătățirea condițiilor centrelor sociale existente (Speranța, SOS, Vitamin). Instruirea angajaților centrelor sociale	2015-2020	1 mln lei	APL Administrația centrelor sociale	Bugetul local, raional Agenții economici Donatori externi	10 specialiști instruiți 3 centre sociale reconstruite
	Construcția cantinei sociale pe lângă biserica din or. Criuleni Construcția caselor sociale	2015	15 mii lei			1 cantina socială deschisă

DS 5. Consolidarea și îmbunătățirea calității managementului administrativ al APL

Obiectivul specific	Acțiunea	Perioada de implementare	Costuri	Responsabili	Parteneri/ surse de finanțare	Indicatori IVO
5.1. Consolidarea managementului administrativ al APL	5.1.1. Organizarea seminarelor de instruire a aleșilor locali (consilieri locali și raionali, funcționari publici).	2015 - 2016	10 000	APL	Bugetul local, USAID	Nr. de seminare realizate, Nr. de aleși locali instruiți
	5.1.2. Asigurarea transparenței în procesul de luare a deciziilor prin intermediul web site și a presei locale.	2015 - 2020	10 000	APL	Bugetul local	Nr. de știri și comunicate de presă publicate, Nr. de proiecte de decizii plasate pe site
	5.1.3. Angajarea funcționarilor publici în baza contractelor pe termen scurt.	2015 - 2020		APL	Bugetul local	Nr. de contracte semnate
	5.1.4. Elaborarea, aprobarea și implementarea Manualului calității pentru serviciile administrative în Primăria	2016	10 mii lei	APL	APL Surse externe	1 manual

	Criuleni					
	5.1.5. Deschiderea unui Ghișeu unic pentru cetățeni.	2017	100 mii lei	APL	APL Surse externe	1 ghișeu
	5.1.6. Administrarea eficientă a bunurilor publice amplasate pe teritoriul primăriei.	2015	50 mii lei	APL	APL Surse externe	Baza de date a patrimoniului
5.2 Îmbunătățirea capacităților APL în managementul serviciilor publice	5.2.1. Organizarea unei mese rotunde cu participarea consilierilor și a cetățenilor orașului privind stabilirea mecanismelor de implicare a consilierilor în implementarea politicilor și strategiilor de dezvoltare a orașului Criuleni	Trimestrul I, 2015	3000	APL	Consilierii	Nr. de persoane care au participat la masa rotunda
	5.2.2. Organizarea instruirilor privind atribuțiile Primăriei și a Consiliului Local	Trimestrul I, 2015	20000	APL	ADR Centru	Nr. de instruiți Nr. de participanți
	5.2.3. Organizarea vizitelor de studii și schimb de experiență cu APL din alte raioane ale republicii și de peste hotare	2015-2016	50000	APL	ADR Centru Programe de vecinătate Proiecte transfrontaliere și de cooperare	Nr. vizite de studiu organizate Nr. persoane participante Nr. de proiecte noi implementate în rezultatul schimbului de experiență

5.3. Dezvoltarea relațiilor externe și promovarea imaginii orașului Criuleni	5.3.1. Elaborarea și lansarea spoturilor publicitare de promovare turistică a orașului Criuleni	2016	30 mii lei	APL TV local	Bugetul local Surse externe	2 spoturi publicitare
	5.3.2. Organizarea concursului "Cum vedem dezvoltarea orașului Criuleni?"	2019	70 mii lei	APL	Bugetul local Surse externe	Un concurs anual
	5.3.3. Elaborarea cărții de vizite a orașului.	2016	50 mii lei	APL	Bugetul local Surse externe	1 carte 200 exemplare

VIII. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA

Realizarea obiectivelor specifice se bazează pe utilizarea unor mecanisme clar definite, implementarea cărora se reflectă și este prezentă în Planul de acțiuni privind implementarea prezentei Strategii.

Monitorizarea constituie una din etapele importante a implementării strategiei și va servi la verificarea progresului și eficienței implementării strategiei, planului de acțiuni și a proiectelor.

Planul de evaluare și monitorizare a strategiei va fi elaborat de Comitetul de monitorizare și aprobat de către autoritățile executive după ce strategia va fi adoptată de consiliul local.

Monitorizarea acțiunilor administrației publice în atingerea scopului general al Strategiei intra în responsabilitatea Primarului și a Consiliului Local și va fi realizată de către Comitetul de monitorizare a implementării strategiei alcătuit din persoane din cadrul grupului coordonator, precum și din beneficiarii direcți ai strategiei: cetățeni activi, reprezentanți ai grupurilor comunitare, mediului de afaceri, societății civile, mass-media etc. Planul de monitorizare va fi elaborat ulterior adoptării Strategiei de către Consiliul local pentru fiecare trimestru împarte. Comitetul de monitorizare va raporta Primarului și Consiliului local privind mersul realizării acțiunilor Strategiei.

Procesul de raportare se va axa pe:

- raportarea trimestrială cu privire la proiectele și acțiunile implementate din cadrul Strategiei. Informația privind resursele și volumele valorificate va fi acumulată lunar de către subdiviziunile primăriei și Comitetul de monitorizare;
- raportarea simestrială cu privire la gradul de realizare a Planului de Acțiuni 2015-2017;
- raportarea anuală (realizată de Primar în colaborare cu Comitetul de monitorizare) cu privire la progresul în realizarea Strategiei socio-economice de dezvoltare a orașului.

Adițional raportării privind progresul obținut în procesul de realizare a Strategiei, fiecare gestionar de proiect trebuie să prezinte un raport detaliat la finalizarea implementării proiectului, care să evalueze succese și insuccesele, să prezinte indicatorii realizați și să identifice impactul pe termen lung al acestuia.

Evaluarea implementării Strategiei va fi realizată de Primăria orașului (responsabil –Primarul) atât anual, cât și la finalizarea implementării Planului de acțiuni 2015-2017. Concluziile evaluării vor servi ca suport pentru elaborarea Planului de acțiuni pentru anii următori de implementare a Strategiei 2018-2020.

Monitorizarea și evaluarea va fi realizată în mod transparent, fapt ce va responsabiliza actorii implicați în realizarea acțiunilor Strategiei. Acțiunile de corecție în implementarea Strategiei vor fi aprobate prin decizia Consiliului local la propunerea Primăriei elaborată în colaborare cu Consiliul participativ.

7.1. RISCURI ȘI IMPEDIMENTE DE IMPLEMENTARE A STRATEGIEI

Realizarea efectivă a acțiunilor propuse în Strategia de dezvoltare poate fi împiedicată de prezența anumitor riscuri și impedimente de implementare. Riscurile și impedimentele aferente implementării strategiei de dezvoltare pot fi divizate în două categorii: interne și externe.

Domeniu	Descriere
Riscuri și impedimente interne	
Managementul implementării strategiei	<ul style="list-style-type: none">• Experiență nesemnificativă în elaborarea, promovarea și gestionarea proiectelor de dezvoltare• Prevalarea intereselor personale• Resurse financiare limitate• Lipsa capacităților de atragere a investițiilor
Parteneriat	<ul style="list-style-type: none">• Neconlucrarea autorităților publice locale cu sectorul de afaceri și comunitatea• Indiferența și neimplicarea populației în susținerea activităților• Lipsa de experiență a structurilor societății civile, la nivel de oraș nu este înregistrat nici o asociație obștească• Neimplicarea partenerilor internaționali
Dezvoltarea economică	<ul style="list-style-type: none">• Lipsa interesului din partea comunității de afaceri în dezvoltarea bazei economice locale
Social	<ul style="list-style-type: none">• Resurse limitate pentru acordarea asistenței sociale• Pauperizarea continuă a populației• Imigrarea forței de muncă
Mediu	<ul style="list-style-type: none">• Populație neconștientizată privind efectele poluarea mediului
Riscuri și impedimente externe	
Cadrul politico-juridic	<ul style="list-style-type: none">• Instabilitatea cursului politic• Contradicția și instabilitatea legislației în vigoare
Relații parteneri externi	<ul style="list-style-type: none">• Lipsa conlucrării cu autoritățile publice raionale și centrale• Neimplicarea partenerilor internaționali
Starea economiei	<ul style="list-style-type: none">• Potențial investițional redus• Inaccesibilitatea piețelor de desfacere de peste hotare• Infrastructură de afaceri nedezvoltată.

IX. PORTOFOLIUL DE PROIECTE

În cadrul atelierului de lucru privind elaborarea fișelor de proiecte au fost elaborate 6 fișe de proiecte în conformitate cu direcțiile strategice identificate.

Fișa de proiect 1

1.	Denumirea localității	Or. Criuleni
2.	Denumirea proiectului	Dezvoltarea turismului
3.	Problema ce urmează a fi soluționată	În oraș nu sânt condiții moderne de primire a turiștilor, cazare și locurile amenajate pentru vizitare
4.	Obiectivul general	Sporirea atractivității turistice a orașului Criuleni
5.	Obiectivele specifice care urmează a fi atinse în rezultatul implementării proiectului	<ul style="list-style-type: none">• Construcția unui hotel pe malul Nistrului.• Amenajarea unei agro-pensiuni cu statut de Intreprindere municipal;• Extinderea structurii de agrement turistic, în scopul creșterii numărului turiștilor și a duratei sejurului;• Creșterea numărului de locuri de cazare;• Îmbunătățirea calitatii serviciilor de cazare ale pensiunii prin modernizarea structurii de cazare și a serviciilor conexe existente;• Creșterea gradului de ocupare al unitatii de cazare prin intensificarea activitatii de promovare a investitiei;• Instruirea și specializarea resurselor umane în domeniului turismului• Îmbunătățirea serviciilor conexe prin extinderea și modernizarea restaurantului și bucatăriei;• Introducerea de noi servicii care să asigure clienților un pachet integrat și complet.
6.	Indicatorii cantitativi, calitativi și de impact	<p>Calitativi</p> <ul style="list-style-type: none">• Creșterea atractivității zonei.• Sporirea veniturilor.• Creșterea gradului de informare, constientizare, motivare privind mobilitatea ocupationala a potentialilor prestatori de servicii turisticee incluse printr-o campanie de instruire și promovare a turismului în r-l Criuleni; <p>Cantitativi</p> <ul style="list-style-type: none">• 1 Centru Regional de Informare și Promovare a Turismului în or. Criuleni creat;• 1 agropensiune amenajata;• 1 WEB portal creat;• 3000 pliante promotionale elaborate;• 1 film turistic de prezentare a potentialului turistic și servicii realizat;• 2 panouri informative instalate;• 25 persoane instruite în domeniul turismului;• 1 ONG în domeniul turismului înregistrat.

		<p>Impact</p> <p>Pe termen lung, proiectul urmărește ca raionul Criuleni să devină destinație tradițională de turism alături de alte stațiuni renumite din țara și Europa, în condițiile în care pe piața turistică există o tendință spre trecerea de la pachete turistice standard la vacanțe personalizate și practicarea altor tipuri de turism: turismul agricol, ecologic, vânătoresc, monahal, etc. În ceea ce privește crearea de noi locuri de muncă, va exista o cerere crescută de forță de muncă în domeniul meșteșugurilor populare. Locurile de muncă din mediul urban vor viza publicitatea, tehnologia informației (elaborare și administrare site), agenții de turism. Locurile de muncă din mediul rural vor fi legate de manufacturarea obiectelor artizanale, cazare, alimentație publică, ghizi.</p>
7.	Partenerii posibili	Administrația publică locală ONG nou creat Consiliul Raional Criuleni
8.	Valoarea estimativă a proiectului	1,5 mln. lei
9.	Oportunități de finanțare	Fonduri externe
10	Perioada de implementare	60 luni

Fișa de proiect 2

1.	Denumirea localității	Or. Criuleni
2.	Denumirea proiectului	Reparația capitală a fațadei și renovarea acoperișului bibliotecii publice orașenești „Tamara Isac”
3.	Problema ce urmează a fi soluționată	Schimbarea aspectului exterior și eficientizarea energetică a instituției. Condiții nefavorabile pentru cititori, colaboratori și fondul de carte al bibliotecii publice din or. Criuleni.
4.	Obiectivul general	Reparația fațadei și acoperișului bibliotecii. Condiții îmbunătățite pentru oferirea serviciilor bibliografice și păstrarea fondului de carte al bibliotecii publice.
5.	Obiectivele specifice care urmează a fi atinse în rezultatul implementării proiectului	<ul style="list-style-type: none"> - Crearea imaginii estetice a instituției în comunitate; - Creșterea numărului utilizatorilor bibliotecii;
6.	Indicatorii cantitativi, calitativi și de impact	<p>Cantitativi</p> <p>Fațada bibliotecii reparată și amenajată; Fond de carte aranjat corespunzător pe rafturi special; Set de echipament tehnic procurat și instalat; Promovarea spațiului profesional (oferirea sălilor în chirie);</p> <p>Calitativi</p> <p>Sporirea numărului de cititori; Fond de carte păstrat mai mult timp; Acces sporit la informație; Nr. sporit de activități bibliografice și de promovare a cărții și lecturii realizate;</p>

		<p>Cititori satisfăcuți de condiții prielnice pentru lectură și studiere;</p> <p>Impact</p> <p>Creșterea numărului de cititori cu 20 % după 10 luni; Diversificarea și creșterea numărului de activități culturale cu 15 %, după renovarea edificiului bibliotecii; Sporirea potențialului bibliotecii după reparația fațadei instituției;</p>
7.	Partenerii posibili	<p>APL ONG Consiliul Raional;</p> <p>Agenți economici;</p> <p>Direcția de învățământ;</p> <p>ONG-urile;</p>
8.	Valoarea estimativă a proiectului	700.000 lei
9.	Oportunități de finanțare	Fonduri europene; Asociații culturale, ambasade, Agenții economici
10	Perioada de implementare	12 luni

Fișa de proiect 3

1.	Denumirea localității	Or. Criuleni
2.	Denumirea proiectului	Iluminarea stradală cu aplicarea tehnologiilor de utilizarea energiei solare
3.	Problema ce urmează a fi soluționată	Iluminarea insuficientă a orașului nu-i oferă perspective necesare pentru a dezvolta ramura turistică pentru viitorul apropiat. Consumul mare de energie electrică a becurilor simple se rezultă cu costuri mari, care nu sunt suportate de bugetul local.
4.	Obiectivul general	Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii locale, inclusiv a transportului auto, ceea ce va contribui la atragerea investitorilor în domeniul turismului.
5.	Obiectivele specifice care urmează a fi atinse în rezultatul implementării proiectului	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea proiectului tehnic • Instalarea sistemului de iluminare stradală cu utilizarea energiei solare
6.	Indicatorii cantitativi, calitativi și de impact	100 % de iluminare stradală din orașul Criuleni se efectuează cu utilizarea energiei solare.
7.	Partenerii posibili	Primăria Criuleni ONG-uri locale și naționale
8.	Valoarea estimativă a proiectului	3 mln lei
9.	Oportunități de finanțare	Administrația publică locală ADR Centru Fondul Ecologic Național Fonduri externe

10	Perioada de implementare	36 luni
----	--------------------------	---------

Fișa de proiect 4

1.	Denumirea localității:	Orașul Criuleni
2.	Denumirea proiectului:	Dezvoltarea capacităților administrației publice locale în managementul proiectelor și atragerea investițiilor.
3.	Problema ce urmează a fi soluționată:	În cadrul Primăriei nu este un specialist/serviciu abilitat cu scrierea și managementul proiectelor cu finanțare externă. Proiectul își propune: <ul style="list-style-type: none"> • consolidarea capacităților autorităților locale privind identificarea, efectuarea studiului de fezabilitate și a designului de proiecte; • elaborarea proiectelor, programelor investiționale și asigurarea realizării lor;
4.	Obiectivul general:	<ul style="list-style-type: none"> • Consolidarea capacităților autorităților administrației publice locale pentru dezvoltarea socio-economică a localității. • Sporirea gradului de informare a cetățenilor privind modul de gestionare a treburilor publice de către APL Cahul și contribuirea la creșterea transparenței decizionale.
5.	Obiectivele specifice care urmează a fi atinse în rezultatul implementării proiectului:	Dezvoltarea competențelor și abilităților de bază necesare funcționarilor publici pentru a planifica și gestiona eficient programele și proiectele de asistență externă implementate la nivelul administrației publice locale.
6.	Indicatorii cantitativi, calitativi și de impact:	<ul style="list-style-type: none"> • funcționari publici cu abilități în planificarea, elaborarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea programelor și proiectelor; • abilități necesare în alcătuirea propunerilor de proiecte; • număr sporit de investiții în localitate; • număr sporit de proiecte implementate; • un acces mai mare a cetățenilor la informații despre activitatea primăriei și a Consiliului orașenesc • crește gradul de informare a populației și interesul de participare în viața social-economică a orașului • sporește gradul de transparență și credibilitate a autorităților publice în fața cetățenilor orașului Criuleni • nivel sporit de satisfacere a necesităților populației.
7.	Partenerii posibili:	Administrația publică locală Consiliul Raional; ADR Centru; Academia de Administrare Publică.
8.	Valoarea estimativă a proiectului:	75 mii lei anual
9.	Oportunități de finanțare:	Buget local, Agenți locali, Proiecte
10.	Perioada de implementare:	60 luni

Fișa de proiect 5

1.	Denumirea localității	Or. Criuleni
2.	Denumirea proiectului	Construcția centrului de colectare a ajutorului umanitar
3.	Problema ce urmează a fi soluționată	Nivelul de bunăstare a populației scăzut.
4.	Obiectivul general	Ajutorul persoanelor social vulnerabile
5.	Obiectivele specifice care urmează a fi atinse în rezultatul implementării proiectului	<ul style="list-style-type: none">• Construcția unui centru de colectare și repartizare a ajutorului umanitar• Colectarea hainelor și alimentelor din partea populației și agenților economici• Crearea comisiei care se va ocupa de repartizarea ajutorului umanitar
6.	Indicatorii cantitativi, calitativi și de impact	<ul style="list-style-type: none">• 1 centru construit• 100 persoane vor primi ajutorul umanitar necesar anual• Suma ajutorului oferit anual în jur de 1 mln lei
7.	Partenerii posibili	Administrația publică locală ONG-uri locale și naționale Populația Agenții economici
8.	Valoarea estimativă a proiectului	1 mln lei
9.	Oportunități de finanțare	Administrația publică locală Contribuția populației și agenților economici Fonduri externe
10.	Perioada de implementare	24 luni

Fișa de proiect 6

1.	Denumirea localității	Or. Criuleni
2.	Denumirea proiectului	Modernizarea serviciului de colectare, transportare și prelucrare a deșeurilor menajere solide
3.	Problema ce urmează a fi soluționată	Starea îngrijorătoare a situației sanitare din oraș.
4.	Obiectivul general	Prestarea unui serviciu calitativ de colectare și transportare a deșeurilor
5.	Obiectivele specifice care urmează a fi atinse în rezultatul implementării proiectului	Lichidarea gunoiștilor neautorizate Procurarea echipamentului nou Procurarea și instalarea containerelor și coșurilor pentru gunoi Extinderea serviciului pentru întreg oraș
6.	Indicatorii cantitativi, calitativi și de impact	Transportarea gunoiului de 3 ori pe săptămâna 3 autoseciale procurate 80 containere procurate Creșterea numărul beneficiarilor cu 30% Lichidare a 3 gunoiști neautorizate
7.	Partenerii posibili	Administrația publică locală

		ONG-uri locale și naționale Populația Agenții economici
8.	Valoarea estimativă a proiectului	7 mln. lei
9.	Oportunități de finanțare	Administrația publică locală Contribuția populației și agenților economici Fonduri externe ADR Fondul Ecologic
10	Perioada de implementare	36 luni

Fișa de proiect 7

1.	Denumirea localitatii	Or. Criuleni
2.	Denumirea proiectului	Crearea locurilor de muncă pentru cetățenii orașului Criuleni.
3.	Problema ce urmează a fi soluționată	Piața muncii în orasul Criuleni este extrem de mică, fapt ce descurajează persoanele cu deficiente locomotorii in identificarea unui loc de munca ce ar permite intretinerea lor. Situația economică și mediul de afaceri în orașul Criuleni este slab dezvoltat. Insuficienta locurilor de munca, resurselor de informare, instruire și asistență pentru aceste persoane duc la marginalizarea acestora, producând apatie și descurajare în viitor.
4.	Obiectivul general	Reducerea fenomenului marginalizării și al excluderii sociale a persoanelor cu deficiente locomotorii prin intermediul serviciilor de orientare, formare și integrare profesională.
5.	Obiectivele specifice care urmează a fi atinse în rezultatul implementării proiectului	<ul style="list-style-type: none"> • Crearea condițiilor optime pentru prestarea serviciilor de informare, instruire și oferire a unui loc de munca pentru cca. 100 persoane cu deficiente locomotorii din or. Criuleni timp de 1 an. • Instruirea, consultarea și consilierea a cca. 100 persoane cu deficiente locomotorii din or. Criuleni în practicarea meseriilor ce sunt posibile de realizat în dependenta de diagnoza prezentă. • Realizarea unei strategii de marketing în scopul comercializării produselor confectionate. • Consolidarea capacităților manageriale în gestionarea serviciului Întreprinderii Municipale create, în scopul prestării unui serviciu eficient și profesionist.
6.	Indicatorii cantitativi, calitativi și de impact	Cantitativi <ul style="list-style-type: none"> • Un centrul pentru crearea locurilor de muncă bine amenajat, cu spații predestinate instruirii, producerii și odihnei persoanelor cu deficiente

		<p>locomotorii funcțional.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 100 persoane cu deficiente locomotorii instruite. • 100 locuri de munca pentru persoane cu deficiente locomotorii create. • Strategie de marketing realizata. • Întreprindere municipală creată. <p>Calitativi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea personală și îmbunătățirea semnificativă a abilităților generale a grupului țintă. • Diminuarea marginalizării și îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități și integrarea lor în comunitate. • Deprinderea de cunoștințe teoretice și abilitați practice în practicarea unei meserii de către grupul țintă. • Crearea centrului pentru crearea locurilor de muncă este un răspuns la problemele persoanelor cu deficiente locomotorii ce nu-și găsesc un loc de munca, rămânând în afara societății. Pe termen lung Centrul își dorește să devină o soluție curentă la problemele de integrare a persoanelor cu deficiente locomotorii din mediul mic urban și rural și să contribuie la excluderea marginalizării și dezvoltarea economică a orașului, generând stabilitate economică pentru beneficiari și venit suplimentar în bugetul local al orașului Criuleni. Aceasta va contribui la stoparea marginalizării și creșterea depresivității și degradarea psihologică a grupului țintă menționat.
7.	Partenerii posibili	ONG în domeniul social, Consiliul Raional Criuleni
8.	Valoarea estimativă a proiectului	20 mln. lei
9.	Oportunități de finanțare	Fonduri europene; UNDP, FNRD, Agenții economici
10.	Perioada de implementare	36 luni

